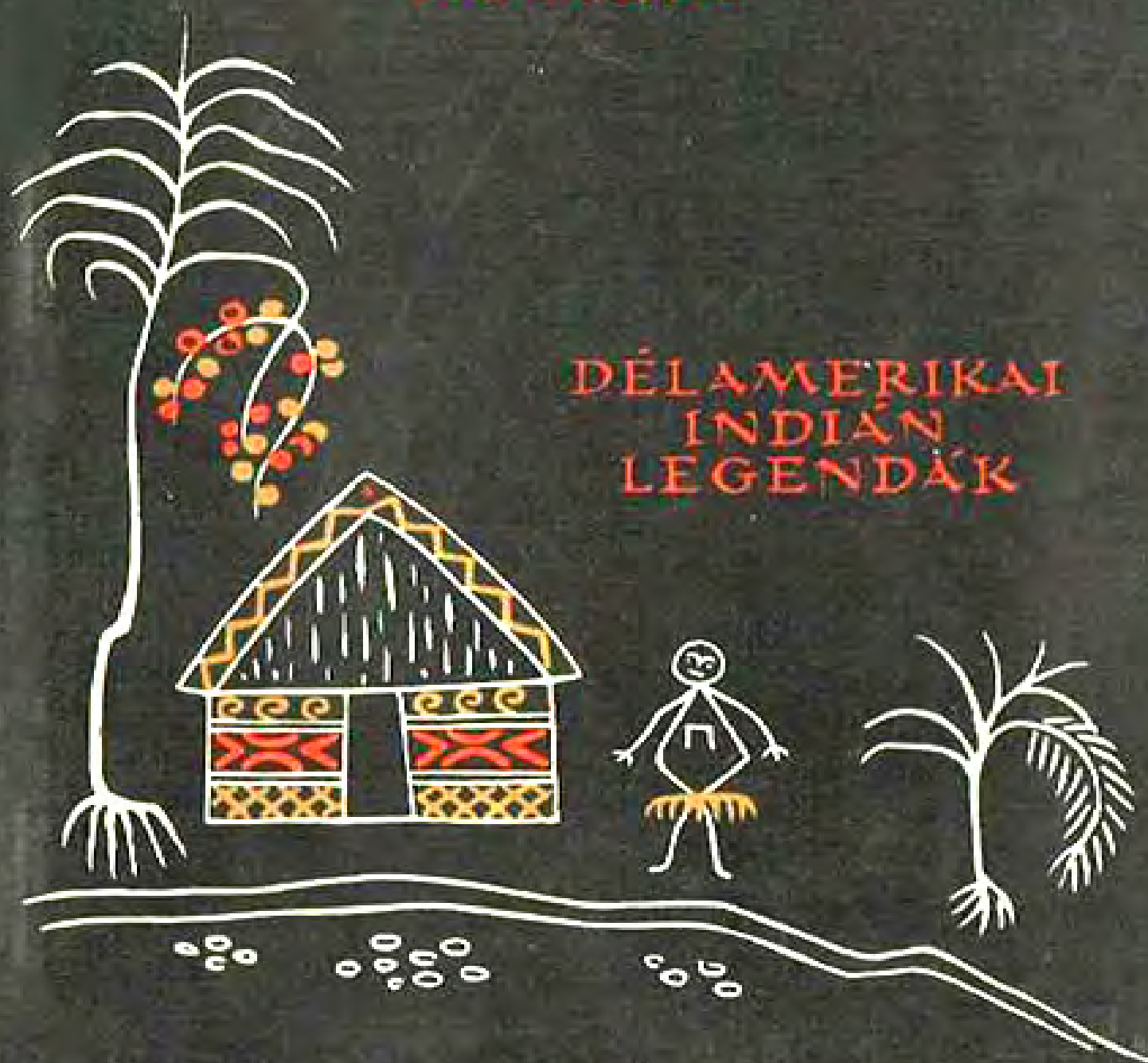

A
BOLDÓGTALAN
KOLIBRI

DÉLAMERIKAI
INDIÁN
LEGENDÁK

Válogatta, fordította, az utószót és a jegyzeteket írta Boglár Lajos

A BOLDOGTALAN KOLIBRI

DÉL-AMERIKAI INDIÁN LEGENDÁK ÉS MESÉK

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1957

AZ ŐZ ÉS A TEKNŐS

Aravak

Egy napon az őz találkozott a teknőssel, aki éppen patáit tisztogatta, mert akkor még volt neki. Az őznek azonban, csak karmai voltak. Ezt mondta az őz a teknősnek:

– Kedves barátom, csinos szandálod van. Hadd próbáljam fel egyszer!

– Hát csak próbáld! – mondta a teknős; igen büszke volt patáira és odaadta őket az őznek. Az őz pedig karmait adta oda. Felpróbálta a patákat és látta, mennyivel gyorsabban tud így futni – azonnal el is rohant! Szegény teknős pedig nem tudott elmozdulni. Ott maradt és egyre várta, az őz visszatértét, de az soha többé nem mutatkozott.

A VADÁSZ ÉS KUTYÁJA

Aravak

Sok száz evvel ezelőtt, egy távoli, félreeső helyen élt egy ember egymagában. Csak egy jókora kutya lakott vele.

Egy napon kunyhóját a kutyára bízta és vadászatra indult. Ment, mendegélt az erdőben, egyszer csak pompás maniokültetvényt látott. „Hát ezt ugyan kinek köszönhetem?” – kérdezte magában és nem is oktanul, hiszen ő volt az egész vidéken az egyetlen emberi lény. Ki másnak, ha nem őneki csinálták?

Egy fa mögé rejtőzött a bozótban. „Talán erre jön az ismeretlen művelő a földet – töprengett magában. – Bárcsak megismerhetném kiváló jótevőmet.”

Alighogy elbújt, máris látta, hogy hű társa, a kutya közeledik. A kutya – a vadász legnagyobb ámulatára – levetette bundáját és asszonnyá változott. Nekilátott a földnek, elvégezte napi munkáját és visszabújt a bundájába. Visszaváltozott kutyává és hazafelé indult. Az ember követte a kutyát s – nagyon okosan – úgy tett, mintha semmit sem vett volna észre. Más alkalommal ismét meglátogatta az ültetvényt: a közelben keresett magának egy barlangot, ahol elalhatott. Ott aztán tüzet gyújtott, hogy megsüsse a maniok-gyökeret.

Mint mindig, ezúttal is megparancsolta a kutyának: vigyázzon a kunyhóra! A kutya titokban mégis követte gazdáját. Az ültetvény közelébe érve, az ember lefeküdt, maga mellé tett egy kosarat (amelyet az asszonyuk használnak gyümölcsszedésre), s úgy tett, mintha aludna. Rövidesen a kutya is megérkezett, azonnal ledobta bundáját, emberré vált s nekilátott a munkának. Az ember óvatosan, nesztelenül odaosont a bundához, begyömöszölte a kosárba és messzire elvitte az erdőbe. Nagy tüzet rakott s a bundát elégette.

Így aztán a kutya, vagy inkább nőstény kutya, ember maradt, vagyis asszony. Soha többé nem tudott átváltozni

Úgy hallottuk, a jótevő hozzáment az egykori vadászhoz és idővel nagyhírű, sokgyermekes családjává lett.

A JÓSÁGOS LEVELIBÉKA

Aravak

Egyszer három fivér vadászatra indult. Magukkal vitték nővéreiket is. Jó mélyen az erdőben kunyhót építettek és magára hagyták a leányt, ők meg vad után járták az erdőt. Napközben mindenfelé kószáltak az erdőben, de csakis egy Hokko-madarat, ejtettek, különben mindig üres tarisznyával tértek vissza. Így tartott ez hosszú ideig.

A kunyhótól nem messze élt Adaba, a levelibéka, egy odvas fában, ahol kevéske esővíz gyűlt össze. Egyik délután felhangzott az éneke:

– Vang! Vang! Vang!

Meghallotta ezt a leány s rákiáltott:

– Mit kuruttyolsz le itt?! Jobban tennéd, ha abbahagynád ezt a lármázást és hoznál nekem valami harapnivalót!

Adaba elhallgatott, átváltozott emberré és eltűnt az erdő sűrűjében. Jó két óra múlva tért vissza: húst hozott a leánynak.

– Készítsd el az ételt, fivéreid hazatérte előtt – mondta – mert azok, akárcsak múltkor, most sem hoznak semmit!

Adaba igazat mondott: nemsokára megérkezett a három fivér, de bizony zsákmány nélkül. Szörnyen meghökkentek, amikor meglátták a leány mellett egy polcon a sok húst és ráadásul a függőágyban, fekvő idegen férfit. Valóban különleges ember volt Adaba: vékony lábát – csípőtől bokáig – csíkos bőr borította, és egy kis övkötényt leszámítva, testét semmi sem fedte.

Üdvözölték Adabát s beszélgetésbe elegyedtek vele. Adaba megkérdezte, vadászaton voltak-e; elmesélték, hogy nem fogtak semmit. Adaba látni kívánta nyilaikat, amelyekkel vadászni szoktak. A fivérek megmutatták, Adaba meg hatalmas nevetésbe tört ki; a nyílveesszőket borító sárra mulatott és azt mondta nekik, amíg a nyilak ilyen állapotban maradnak, lehetetlen célba találni velük.

Azután mindjárt nekifogott és maga tisztogatta meg a vesszőket. Adaba kérte a leányt, fonjon horgász-zsinórt. A kész zsinórt kifeszítette két fa között és azt mondta a fivéreknek, célozzanak,

lőjenek a zsinórra. Így is cselekedtek, s mindhármuk nyila pontosan a zsinór közepébe talált.

Adaba egész különlegesen használta fegyverét. Nem egyenesen az állatra célzott, hanem az ég felé lőtt, és nyila csak lefelé estében fúródott az állat hátába. A fivérek is eltanulták tőle s nemsokára olyan ügyességre teltek szert, hogy sohasem tévesztettek célt. Nagyon büszkék voltak magukra meg Adabára; az idegent sógoruknak tekintették és magukkal vitték haza. Adaba hosszú, hosszú ideig nagyon boldogan élt a leánnyal a három fivérnél.

Egy napon felesége ezzel fordult Adabához:

– Gyere, uram, fürödjünk meg a tóban!

Együtt mentek a tóig; ott az asszony mindjárt beugrott a vízbe és hívta Adabát, tartson vele. De ő így válaszolt:

– Nem, én csak az odvas fák esővizében fürdök, tóban sohasem.

Ekkor az asszony vizet fröcskölt Adabára, nem is egyszer, hanem háromszor is, utána pedig kiugrott a tóból és odafutott, hogy elfogja. Hozzáért, de abban a pillanatban Adaba visszaváltozott békává és beugrott egy odvas fatörzsbe. Ma is ott él.

Amikor a leány hazatért, a fivérek faggatták, hol van a sógoruk. Csak ennyit válaszolt:

– Adaba elment.

De ők tudták, hogyan és miért hagyta el őket, emiatt aztán könyörtelenül elverték nővérüket. Azonban ez mit sem változtatott a sorsukon: Adaba sokasom tért vissza az odvas fából és nem hozott többé szerencsét reájuk.

A bárom fivér még sokszor járta az erdőt vad után, de sosem vittek annyi zsákmányt haza, mint amikor Adabával együtt laktak.

MIÉRT RITKA MANAPSÁG A MÉZ?

Aravak

Valamikor régen az erdőben a méhkasok mind teli voltak mézzel. Élt akkoriban egy ember, az a hír járta róla, hogy rendkívül ügyes mézkereső. Ott is megtalálta a mézet, ahol senki sem vette észre. Egy alkalommal, amikor baltáját épp bele akarta vágni egy odvas fába, melyben mézre bukkant, hirtelen hangot hallott a fa belsejéből:

– Vigyázz! Meg ne vágj!

A férfi nagy óvatosan kinyitotta a fa törzsét és egy csodaszép asszonyt, talált benne.

– Maba, a Mézanya, a méz szelleme vagyok – mondta az asszony.

Maba anyaszült meztelen állt ott, ezért a férfi fagyapotot gyűjtött és egy-kettőre kötényt készített számára. Utána megkérte, legyen a felesége. Maba beleegyezett azzal a feltétellel, hogy a férfi sosem ejti ki a Maba nevet.

Hosszú esztendőkön át nagyon boldogan éltek. Egyre növekedett a férfi mézgyűjtő hírneve, de az asszony is tekintélyt szerzett magának a kasiri-bor készítésével. Ha csak egy agyagedényt teletöltött, minden vendéget meg tudott kínálni, akárhányon voltak is. Sőt egyetlen edény tartalmától mindannyian megrészegedek.

Egy napon, amikor az ivászat már vége felé ért, a férfi, mint jó házigazda, körbe járt a vendégek közt és felszólította őket, az utolsó cseppig hajtsák le az italt. Megígérte, hogy legközelebb, ha eljönnek, Maba... igen, ekkor elkövette a hibát: kiejtette felesége nevét! Abban a pillanatban, amint nevét kimondták, Maba eltűnt, visszarepült a méhkasba. Mire a férfi kinyújtotta karját, hogy megfogja, ő már elrepült.

Az asszony magával vitte a férfi szerencsését is. A méz azóta a legritkább nyalánkságok közé tartozik.

A SZERELMES LAJHÁR

Aravak

Egy asszony beleszeretett a lajhárba. Akárhányszor kiment az ültetvényre vagy az erdőbe, mindig vitt magával elemózsiát. Ott aztán így kiáltott: „Hau! Hau!” A lajhár ekkor lemászott a fáról az asszonyhoz és szerelmesen cirógatták egymást.

A faluban szóbeszéd tárgya lett, vajon miért visz az asszony mindig ételt-italt magával, ha elmegy hazulról. Egy fiatalember másnap követte az asszonyt az erdőbe; hallotta, amint „szerelmem”-nek nevezte, és látta, amikor simogatta a lajhárt. De a lajhár, ahelyett, hogy viszonozná az asszony gyöngédségét, megkarmolta és a haját tépte. Az asszony erre így szólt:

– Féltékeny vagy, haragszol talán?

Valóban, a lajhár rendkívül haragos és féltékeny volt, hiszen észrevette a fa mögül leselkedő fiatalembert. Az asszony nem tudott semmiről s hazafelé indult. Alighogy elment, a fiatalember előugrott rejtekhelyéből s megölte a lajhárt.

Amikor az asszony másnap arra ment s holtan lelte a lajhárt, nagyon bánatos lett. Keserű könnyeket ejtett:

– Ki ölt meg, szerelmem?

A fiatalember, aki most is követte, előlépett s vigasztalta:

– Ne légy ostoba, a ürge legény csak többet ér a lusta lajhárnál.

Fogadj el kedvesednek!

Az asszony így is tett.

A FÉLESZŰ, AKI REPÜLNI AKART

Varrau

Élt egyszer egy ember, Vabassinak hívták, mint az olyan embert, aki nem teljesen egészséges. Együtt lakott anyjával és nővérével. Vabassi nővérének egy kutyája is volt: Varribisi.

Egy napon Vabassi kiment a tengerpartra rákászni. Ki akart szállni a csónakból, amikor váratlanul felbukkant egy óriási jaguár. Vabassi azt hitte, nővére kutyája került eléje, s rákiáltott:

– Varribisi! Gyere ide! Mit keresel itt?!

Az állat közelebb lépett, a férfi átkarolta a derekánál, hogy a csónakba emelje. Természetesen a jaguár erre felhorkantott.

– Ne harapj, Varribisi! – szólt rá.

Az állat nehéz volt és nem is engedte magát a csónakba vonszolni. Vabassi dühösen rákiáltott:

– Ostoba Varribisi! Bánom is én, ha itt maradsz, aztán majd jön a jaguár és felfal!

Amint hazaéri, Vabassi elmesélte nővérének, hogy találkozoit a kutyájával.

– Nem, ez lehetetlen! Nem jól láthattad, hiszen Varribisi el se mozdult mellőlem – hangzott nővére válasza.

Másik alkalommal Vabassi néhány barátjával és rokonával vadászatra indult. Vaddisznó-csorda kerüli útjukba, s Vabassi tüstént lenyilazott egyet. Barátai az elejtett vaddisznókat a megbeszélthelyen gyűjtötték össze. Vabassi hátrahagyta zsákmányát, megnézte a gyűjtőhelyet.

– Ó – mondta – az én vaddisznóm egészen másféle. Az orralapos, s a homlokán folt van.

A többiek kérték, vigye oda gyorsan, mutassa meg. Amikor zsákmányával megérkezett, megdöbbenek: Vabassi egy jaguárt lőtt le. Még jobban elcsodálkoztak, hogy a szerencsés vadász, mindezt karcolás nélkül vitte véghez.

Másnap hazatértek. Vabassi otthon úgy felöltözködött, mint egy madár. Övének hátsó részébe madárfarkként tollakat dugdosott. Azután felmászott egy magas fára és egyik ágról a másikra ugrott;

ez háromszor sikerült neki. Negyedszerre azonban egy korhadt ágra talált lépni s lezuhant.

– Mily gyönyörűen tudok repülni! – mondta, míg csontjait szedegette.

MIÉRT ÖLI MEG A FEKETE JAGUÁR AZ EMBERT?

Varrau

Egyszer Tobe-horoanna, a fekete jaguár, az erdő mélyén egy fiatalemberre bukkant. Magával hurcolta otthonához, begyömöszölte egy edénybe, majd így beszélt hozzá:

– Ne félj, nem ölök, nem főzlek, nem eszlek meg. Életben fogsz maradni.

Hazatért a fekete jaguár fivére és nővére és így érdeklődtek:

– Úgy hallottuk, fogtál egy fiatalembert. Hol van?

– Az edénybe zártam – válaszolta Tobe-horoanna.

– Adtál harapnivalót neki? – hangzott következő kérdésük, és a tagadó válasz után így vélekedtek:

– Hát akkor adj neki egy vaddisznót, és ha nem tudja az egészet elfogyasztani, akkor mi őt esszük meg.

A fiú nagyon megijedt, amikor e szavakat hallotta. Odaadták neki a vaddisznót – mi mást tehetett – nagy akarással nekilátott az evésnek. Még csak a két hátsó combot nyelte le, de már torkig volt a hússal. Ekkor Tobe-horoanna egy tökhéjban gyümölcsbort nyújtott át neki és megparancsolta: igya meg!

Szegény fiú teli gyomrára hivatkozott: nem tudja meginni a bort. De mindhárman ragaszkodtak hozzá, azért lehörpintette az italt; ki is adta magából.

– Hát te mit csinálsz? – kérdezte a fekete jaguár. Azt hitte, a fiú nem tud nyelni, és fivérét kérte meg, nyissa ki a fiú száját. Így aztán még több bort öntöttek beléje.

A fekete jaguár nővéreinek megtetszett a fiú s úgy gondolta, szívesen élne együtt vele. Kérte fivéreit, hagyják a fiút nyugton. Azok elengedték és az erdőbe küldték vadászatra. Be kellett bizonyítania, képes-e egy asszonyt elegendő harapnivalóval ellátni.

Nemsokára visszatért az erdőből tíz füstölt vaddisznóval. Tobe-horoanna így szólt:

– Rendben van! Nővérem a tiéd lehet.

A fiú hosszú-hosszú ideig együtt élt jaguár-feleségével, aki idővel ikrekkel is megajándékozta. Ahogy idősebbek lettek és már tudtak csúszkálni a földön, apjuk vigyázott rájuk, mialatt a jaguár-mama elment a földre dolgozni. Egy ilyen alkalommal a két kicsi hirtelen felhorkantott, hangjuk olyan volt, mint Naharanié, a villámé. A fiú megijedt, de felesége megnyugtatta, hogy ez semmi: a fekete jaguárok törzsének tagjai, ha az erdőt járják, mindig így horkantanak.

Nemsokára honvágy ébredt a fiúban. Elmondta szándékát feleségének és elindult meglátogatni anyját és hűgát. Micsoda öröm volt a háznál, amikor megérkezett! Már azt hitték, réges-rég meghalt. Anyja kérdezte, megnősült-e már, és amikor megtudta, hogy felesége és két gyermeke is van, akik különös módon tudnak horkantani, kérte fiát, ha legközelebb eljön, a családját is hozza magával.

Nemsokára, már családjával együtt, ismét látogatóba készült. Nagy mulatozás közepette találták az otthoniakat, és az öregasszony már alaposan felöntött a garatra. Szemrehányóan közölte a fiával, hogyan hozhatott az ő házába ilyen asszonyt, hát nem vette észre, hogy nem valódi ember, hanem jaguár, aki egy szép napon majd ráugrik és megöli? Nem szégyelli magát, hogy *ilyet* hoz a házába és így tovább. Anya és leánya részeg dühükben nekirontottak a fiúnak s megölték. A jaguár-feleség mindent megtett, hogy megvédje, de hiába, végül őt is agyonütötték. Hasonló sorsra jutott volna a két jaguár-fióka is, de sikerült elmenekülniük, s így sértetlenül hazaértek.

– Hol van apátok? – kérdezte, tőlük Tobe-horoanna nagybácsi.

– Meghalt! – válaszolták.

– Hol van anyátok?

– Ő is meghalt! – mondták a gyerekek.

Elmesélték, mi történt, és a nagybácsi nagyon haragos lett: ismét átalakult fekete jaguárrá s a mulatozás színhelyére rohant. Ott aztán megölte az anyát és leányát, minden vendégével együtt.

A CSODÁLATOS GYÜMÖLCSFA

Karib

Valamikor réges-régen az indiánok nem ismerték a maniokgyökeret. Az emberek mind éheztek. De az állatoknak és madaraknak sem volt ennivalójuk. Ők is éheztek. De a tapír, ha reggel eltávozott, este mindig kövéren és jóllakottan tért haza. A többiek megnézték, miféle potyogtatott el: banánhéjat, cukornádvéget, miegymást, és így beszéltek:

– A tapír biztosan talált valami jó, élelemdús helyet. Lessük meg!

Másnap reggel elküldték a patkányt: kövesse s tudja meg, mit csinál a tapír, hogy így éli világát. A patkány teljesítette a kérést; hosszú-hosszú úton követte a tapírt az erdőben. A tapir egyszer csak megállt egy óriás termetű fa alatt és összeszedte a lehullott gyümölcsöt. Csodálatos, fa volt, minden gyümölcs és növény, amit csak megkívánt az ember, megtermett ágain: banán, maniok, yam, szilva, ananász és megannyi más gyümölcs, amit a karib indiánok kedvelnek. Amint a tapír teleette magát, a patkány felmászott a fára és kukoricát ropogtatott éhsége csillapítására. Amikor gyomra megtelt, lemászott és hazacipelt egy kukoricaszemet, hogy megmutassa a többieknek: útja eredményes volt

A patkány ezután elvezette, az indiánokat a fához. Amikor odaértek, látták, mennyi gyümölcs hever a földön. Mind összeszedték, utána pedig fel akartak mászni a fára, de nagyon vastag és síkos volt. Erre elhatározták: kivágják! A fatörzs köré állványt építettek és kőbaltákkal nekiálltak a munkának. Már tíz napja dolgoztak, de a fa csak nem akart kidőlni – Allepantepo nagyon vastag volt! Újabb tíz napon át vagdosták baltájukat a gyümölcsfa törzsébe, de hiába: a fa csak nem dőlt ki!

Ekkortájt már nagyon megszomjaztak. Ezért minden állatnak tökhéjat adtak, hogy vizet hordjanak, de a tapir csak egy szitát kapott. A folyóparthoz érve, mindenki tökedényből ivott. Ám a tapír szomjas maradt, mert alighogy telemerete szitáját, tüstént ki is folyt belőle. Ez volt egyik büntetése, mert kapzsiságból nem árulta el másnak a csodafa titkát.

Szünet nélkül csapkodták a fatörzset; ismét eltelt tíz nap, és a gyümölcsfa végre kidőlt. Az indiánok magukhoz vették a járandóságukat: minden maniokgyökeret, cukornádat, yamot, banánt, édesburgonyát, tököt és görögdinnyét. Az aguti, a paka és más állatok az ágra ugráltak és ott keresték kedvenc eledelüket. Végül a tapír is visszajön, a folyópartról: neki már csak a szilvából jutott és mindmáig kénytelen ezzel megelégedni.

Amit hazavittek, az indiánok földjükön elültették. Azután eljött hozzájuk a Bunia-madár és megmagyarázta, hogyan kell a különböző növényeket elültetni, elkészíteni, és azt is elmondta, hogy bizonyos fajtákat, mint például a keserű-maniokot is, fogyasztás előtt főzni kell, másfélék meg nyersen is ehetők.

MIÉRT BETEGESKEDNEK ÉS SÍRNAK A GYEREKEK?

Karib

Egyszer egy ember az erdőbe ment őzvadászatra. Egy fán vadászkunyhót épített magának. Elhelyezkedett és felajzott íjjal várakozott, mert tudta, hogy az állatok biztosan odamennek a fáról lehullott gyümölcsökért.

Kis idő múlva az egyik erdei démon felesége jelent meg. Karjában gyermekét hozta, homlokszalagján pedig egy kosarat vitt. Megpillantotta a fa alatt szétszórta heverő szép gyümölcsöket; letette gyermekét, pontosan a fa tetejéről leskelődő férfi alá. Az asszony körbejárta a fát és kosarába gyűjtötte a gyümölcsöt. A férfi rálőtt egy nyilat a gyermekre; az menten sírva fakadt. Anyja sietve hozzárohant; nem tudta elképzelni, miért sír a gyerek. Megsejtette, hogy rányilaztak, de sehol sem látta a kilőtt vesszőt. Ezért aztán a gyermeket elvitte törzsének varázslójához, aki hamar megtalálta, amit keresett. A varázsló kiszívta-húzta a gyermek testéből a nyilat és megmutatta az anyjának.

– Jól van! – kiáltott az asszony. – Ahogy ez az ember rálőtt gyermekemre, úgy fog ezentúl az én férjeim is az ő népének gyermekeire löni. Sírní fognak, de senki se tudja, miért.

MAKUNAIMA ÉS PIA, A NAP FIAI

Karib

Egyszer nagyon régen egy asszony, akinek a Nap ikreket nemzett: Makunaimát és Piát. Egy alkalommal Pia, aki még meg sem született, így szólt anyjához:

– Gyerünk, látogassuk meg apámat! Mi majd mutatjuk neked az utat. Ha kedves virágok nyílnak az úton, tépd le számunkra!

Útnak eredtek nyugat felé, hogy a Nappal találkozzanak.

Az asszony az útmenti virágok közül kitépett egyet-egyet; de egyszer csak megbotlott, elesett és megsebezte magát. Meg nem született ikreit szidta az esés miatt. Ezért aztán ők is megharagudtak anyjukra és legközelebb, ha kérdezte tőlük, melyik úton haladjon, nem válaszoltak. Így történt, hogy rossz irányba tévedtek. A hosszú gyaloglástól feltört lábbal, holtfáradtan jutott el az asszony egy különös kunyhóhoz. Konoboaru levelibéka, a jaguár anyja lakott benne. Amint a kimerült asszony rájött, hová jutott, azt mondta az öregasszonynak, nagyon sajnálja, hogy ide tévedt, meri hát igen gyakran hallott fia kegyetlenségéről. A ház úrnője szájalommal nézte az asszonyt és biztatta, ne aggódjon. Utána lefektette egy kasiribor tartó teknőbe és ráhelyezte a fedőt.

Este hazaérkezett a jaguár, alighogy átlépte a küszöböt, körülszimatolt:

– Furcsa szagot érzek, anyám. Ki van itt?

Az öregasszony tagadta, hogy bárki is van a házban, de fia nem nyugodott. Keresgélni kezdett és belenézett a kasiri-teknőbe is: felfedezte a halálra rémült teremtet.

A jaguár megölte szegény asszonyt, az ikreket pedig megmutatta anyjának.

– Ezeket most neked kell gondoznod és ápolnod! – mondta az öregasszony. A jaguár az ikreket gyapotba bugyolálta, hogy maradjanak. Másnap reggel aztán észrevette, hogy megmozdulnak, csúsznak-másznak. Eltelt még egy nap, és már jóval nagyobbacsák lettek; így mindennap nőttek, növekedtek, egy hónap alatt elérték a férfiak nagyságát. A jaguár anyja ekkor megmondta nekik, most már

olyan nagyok, hogy íjat-nyilat vehetnek kézbe, azt is lelkükre kötötte, lőjék le a Hokko-madarat, mert az ölte meg az anyjukat.

Másnap felkerekedtek és sok Hokko-tyúkot lőttek; és nap nap után egyre-másra nyilazták a madarakat. Amint éppen megcélzották az egyiket, az megszólalt és elmondta, hogy nem közülük való az anyjuk gyilkosa, hanem a jaguár volt a tettes. És részletesen elmesélt mindent. A két fiú nagyon haragos lett e történet hallatára; békében hagyták a madarat, és amikor üres kézzel hazatértek, azt mondták az öregasszonynak, hogy a Hokko vette el nyilaikat. Ez természetesen nem volt igaz, csupán kifogás... Ők maguk dugták el az erdőben a nyilakat és elhatározták, új s erősebb fegyvereket készítenek maguknak.

Amint ezekkel elkészültek, egy fa koronájára vadászkunyhót építettek. Amint elhaladt alattuk a jaguár, rálőttek és megölték. Majd elmentek a kunyhóhoz és megölték az anyját is.

A fiúk útra keltek és amint haladtak, eljutottak egy gyapotfacsoporthoz; kunyhó állt a közepén. Egy vénséges vénasszony lakott benne – valójában béka volt – ő adott nekik szállást. Mindennap vadásztak, és akárhányszor hazatértek, a vénasszony mindig nagy halom manioklepénnyel várta őket.

– Különös – jegyezte meg Pia a fivérének – a környéken sehol sem látni ültetvényt, és mégis mekkora halom maniokgyökeret ad a vénasszony! Jó lesz, ha végére járunk a dolognak!

Másnap reggel úgy tettek, mintha vadászatra indulnának, de nem mentek messzire, hanem egy fa mögé bújtak, hogy közben megfigyelhessék, mi történik a kunyhóban. Figyeltek is és ezt látták: a vén békaasszony mindkét vállán fehér folt virított, a vénasszony meghajolt és megkaparta a foltokat, onnan meg maniokliszt hullott ki. A fiúk a hazatérés után nem kívántak a manioklepényből enni, mert tudták, honnan származik a liszt. Következő reggel a környező bokrokról sok gyapotot téptek és az egészet a kunyhó padlójára terítették. A vénasszony megkérdezte, minek csinálják ezt; azt a választ kapta, hogy takaros, puha fekvőhelyet készítenek számára. Nagyon megörült és tüstént leült a gyapothalomra. Alighogy elhelyezkedett, a fiúk meggyújtották a gyapotot. A vénasszony rettentőn összeégett, bőre ráncossá, érdessé vált, amilyen manapság is.

Pia és Makunaima tovább vándorollak. Apjukhoz akartak eljutni. Alig haladtak valamit, eljutottak a tapír házához; ott három napot töltöttek. Amikor a tapír harmadik este hazajött, feltűnt az ikreknek, milyen kövér és milyen fényes a bőre. Roppant kíváncsiak voltak, vajon mit evett; követték a lábnyomát és egy szilvafához jutottak el. Alaposan megrázták a fát, erre minden gyümölcs – érett és éretlen is – földre hullott; a fiúk otthagyták a szanaszét heverő szilvákat. Reggel a tapír elment megszokott táplálékáért és megdöbbenve szemlélte a pusztítást. Tüstént hazarohant, jól megverte a két fiút, majd az erdőbe futott. A fiúk felkerekedtek és több napon át kergették a tapírt. Végre utolérték. Pia megparancsolta Makunaimának, fusson a tapír elé és kergesse visszafelé, és ha előtte elfut, majd ő ledöfi szigonyával. Makunaima épp indulni akart, de a lába a szigony zsinórjába akadt, és az levágta a lábát.

Világos éjszakákon az égbolton látjuk őket: ott van a tapír (Hiádok), ott van Makunaima (Fiastyúk), alatta pedig levágott lába (az Orion öve).

A HALÁSZMÉREG KELETKEZÉSE

Arekuna

Élt egyszer egy Kejulevé nevű asszony. Volt neki egy kisfia, aki mindennap sokat sírt. Anyja már nagyon unta a sírást. Fogta a gyermeket, kivitte a ház elé az út közepére és becsukta az ajtót: vagyis kizárta a fiát. Aztán így szólt:

– Róka, fald fel ezt a fiút!

Éjszaka a zárt ajtó előtt sírt a fiú, amikor megjelent a róka. Magával vonszolta a gyereket és így beszélt:

– Anyád hívott, most elviszlek.

Az anya felkiáltott:

– Add vissza a fiamat, róka!

A róka azonban elfutott a gyerekkel.

A Muriti-fa gyümölcsével etette és fölnevelte. Bár a róka ugyanarról a fáról evett, melyről a tapír is szokott, sohasem találkoztak.

Egy napon a róka mégis összetalálkozott a tapírral. Az így fordult hozzá:

– Róka koma, add nekem a fiút!

A róka nem akarta odaadni. A tapír pedig egyre kérte, de a róka nem engedett és a gyermekkel együtt elfutott. A tapír utána eredt, elvette a fiút és magával vitte.

Most a tapír etette, nevelte a fiút és a Kulévönte nevet adta neki, A kisfiú idővel ifjúvá serdült. A tapír kullancsot adott neki, mert a tapíroknak ez az ékszere. Kullancsot helyezett a fiú nyakára, fülére, hóna alá, lábára, szóval egész testére. Az állat nőstény volt és megtetszett neki a szép legénnyé serdült fiú. A tapír hozzáment feleségül.

A fiú férjként járt-kelt a tapírral, és most, ha együtt mentek, az állat előtt járt egy lépéssel. A legény meglátott az úton egy csörgőkígyót és felkiáltott:

– Vigyázz, kígyó! – és elfutott.

A tapír követte férjét. Később megálltak és így szóltak:

– Gyerünk vissza, nézzük meg!

Visszamentek a kígyóhoz. Erre a tapír megjegyezte:

– De hisz ez nem is kígyó! Ez a kemencém! – Kezébe vette a kígyót: – Nézd csak meg, nem kígyó ez, hanem kemence! – És így folytatta; – A kígyó – úgy mondják – követi az embereket. De ez nem kígyó! A tapír számára a kutya a kígyó! A kígyó követi az embereket és ahol megcsípi őket, ott fájni kezd. Nekünk a kígyó kemence. Az emberek kígyónak nézik, és a csípése ugyanúgy fáj nekik, mint nekünk a kutya harapása.

Aztán elmentek; a férfi most már látta, hogy a kígyó tulajdonképpen kemence, nem félt többé tőle.

A tapír talált egy elhagyott ültetvényt és ott ananászt evett. A férfi anyjának régi ültetvénye volt ez. Mit tett most a tapír? Elküldte férjét anyja házához, hogy látogassa meg családját. A tapír ezeket mondta a férfinak:

– Ne mesélj rólam semmit anyádnak, apádnak, testvérednek, sógoraidnak, különben megölnék engem!

A férfi kullancsokkal teleaggatva elment anyjához. Anyja nagyot nézett, amikor a férfi belépett. Nem ismerte fel fiát. A fiú megnevezte magát: a Kulévönte név hallatára anyja ráismert:

– Miért vagy tele ezekkel a kullancsokkal? Rögtön lépd le!

Anyja is nekifogott és a kullancsokul letépték. Anyja tudakolta, hol volt eddig.

– Bolyongtam az erdőben – hangzott a válasz. És nem mesélt el semmit.

Másnap reggel kettesben az ültetvényhez mentek ananászáért. Egyetlen darabot sem találtak, mert a tapír mind megette. Csak az állat nyomát találták meg. Hazatértek és az otthoniaknak elmesélték, hogy a tapír minden ananászt elpusztított.

A sógorok így vélekedtek:

– Holnap kimegyünk és megöljük a tapírt!

Másnap reggel a férfi ezt mondta:

– Nem! A tapír a feleségem! Ha rá akartok löni, a hóna alá célozzatok, ne a hasára! Gyermekemet hordja!

– Hát te a tapírral jártál? Elvetted feleségül? Azt hittem, egyedül bolyongtál! – panaszkodott anyja.

A sógorok kérték a férfit, hogy megölhessék az állatot.

– Megölhetitek, de csak a hóna alá célozzatok, a hasára ne! Meglőhetitek a fejét vagy a lábát, csak a hasát ne! – így egyezett bele a férfi.

A sógorok elindultak, két kutyát is magukkal vittek. Előzőleg kifaggatták Kulévöntét:

– Merre lehet a tapír?

– Napkelet irányában, az ültetvény pereménél – válaszolta a férfi, majd anyjának ezt mondta: – Te is menj! Ha lelőtték a tapírt, szedd ki a belsejét, vedd ki a gyermeket és mosd meg! De teljesen egyedül csináld! Nincs szükséged segítségre!

A kutyák megtalálták a tapírt. A sógorok rálőtték nyilaikat és megölték. Az anya megparancsolta, bontsák ki azonnal az állat hasát, és kiemelte a gyermeket. A patakban megmosta és hazavitte.

Még a vadászai előtt Kulévönte közölte anyjával:

– Ha a gyermeket a patakban megmosod, sok hal fog elpusztulni!

Amint az asszony mosta a gyermeket, rengeteg hal elpusztult. Összeszedte a halakat és a zsákmánnyal hazatért. Megették a tapír húsát, maguknál tartották a gyermeket és felnevelték.

Akárhányszor mosta a gyermeket, nagy tömeg hal elpusztult. Ha megéheztek – megmosta a kicsit! Így sohasem éhezett a ház.

Amikor a gyermek nagyobbacska lett, Kulévönte így szólt anyjához:

– Ha a patakban mosod, sose vigyél mást magaddal, még gyereket sem!

Egy napon a sógorok titokban elküldtek néhány gyereket az öregasszony mán: kíváncsiak voltak, miként fogja Kejulevé a halakat. Amint az öregasszony odaért, a gyerekek elbújtak a bozótban és figyelték, hogyan mossa a fiúcskát. A mosás során sok hal megdöglött. Kejulevé a fiúcskát a patak parijára ültette és összeszedte a halakat. A bozótban rejtőző gyerekek az egészet látták. Mielőtt az asszony befejezte volna munkáját, hazarohantak és a látottakat elmesélték anyjuknak. Így aztán a sógorok fülébe is eljutott.

Később hazatért az öregasszony is, és megették a halakat,

Néhány nap múlva az asszony ismét megmosta a fiúcskát. Mindnyájan tudták, hogy ilyenkor halakat fog. Mindennap halat ettek,

és az öregasszony rokonokat is hívott, hogy jóllakjanak. Jó napok voltak ezek.

A halevő madarak, mint a gólya, a fehér kócsag meg a jégmadár, szintén megtudták, hogy a kisfiú fürdetésével sok hal elpusztul. Ezért a gólya elment a fiú apjához és elkérte a fiúcskát, hadd fürdesse meg. A Pulomelu-vízesésnél hatalmas halakat látott.

Kulévönte így felelt:

– Nem, ti meg akarjátok ölni a fiamat! A patakba még elküldhetem fürödni, de a vízeséshez semmiképpen!

Erre megint megszólalt a gólya és elmondta, hogy sok halat látott a vízesésnél. Az apa ismét azt válaszolta, nem engedi fiát a vízeséshez. A gólya egyre kérlete, Kulévönte végül megunta a dolgot és így fordult fiához:

– Rajta! Kimegyünk és megnézzük, miféle halakat látott a gólya!

A gólya, a nagymama, a sógorok és sok más ember társaságiban útra keltek, elmentek megnézni a vízesést. Sok halevő madár, így a dögkeselyű is ott volt már. A gólya hívására jöttek el.

Odaérkeztek a vízeséshez. Rengeteg halat láttak. Az apa ekkor megparancsolta a fiúnak: fürödjön meg.

– Undorító ez a vízesés, apám! – válaszolta a fiú, mert nagyon félt a zuhatagtól.

– Nem tesz semmit! Tessék megfürödni! – parancsolt rá ismét Kulévönte.

A fiú ekkor haragosan bár, de beugrott a vízbe és a vízesés különböző pontjain hol itt, hol ott bukkant fel. Apja megszólalt:

– Mára elég, fiam! Már sok hal megdöglött. Gyere ki!

De a fiú nem akart kijönni a vízből, mert dühös volt. Rengeteg hal elpusztult már, amikor apja ismét partra hívta a fiát.

A folyó közepén szikla emelkedett ki a vízből. A fiú felmászott rá és hasra feküdt. Nagyon fázott, hiszen a haragtól verejtékesen ugrott a vízbe. Nagyanyja, sógorai és a madarak ezalatt a halakat fogdosták össze. Azt hitték, a fiúnak semmi baja sincs. Az apja egy partmenti sziklán állt és onnan nézte fiát.

A fiú közben meghalt. Köjemő ölte meg egy nyíllal. A fiú azért mászott ki a vízből a sziklára, mert fájdalmai voltak és aztán meghalt.

A madarak, a dögkeselyű temérdek halat fogtak. A dögkeselyű a kondorkeselyűvel a vízparton állt és a szél által kisodort halakat szedték össze. Egy jókora rostélyt is készítettek.

Az apa ismét szólongatta a fiát. Azt hitte, életben van. De a fiú mozdulatlanul feküdt. Az apa elkiáltotta magát, majd megint kiáltott egyet, de a fiú nem felelt. Erre odament, hogy megnézzé, mi lehet a fiával. Az élettelenül és teljesen meredten feküdt. Kulévönte magához ölelte és sírva fakadt. Később megkérte a gólyát, segítsen a fiút partra szállítani. A parton aztán lefektették.

Kulévönte így beszélt a madarakhoz:

– Ti okoztátok halálát! Köjemő rányilazott a fiamra! Most segítetek, pusztítsuk el Köjemőt!

A gólya felrepült az égig, majd nyílegyenesen lefelé zuhant: be akart hatolni a vízbe, hogy megölje Köjemőt. De nem tudott víz alá merülni, csak ott úszott a folyó felszínén. Ekkor a fehér kócsag repült az ég felé. Lefelé szállt, de ő sem jutott a víz alá, hanem ott úszott a folyó felszínén. Ezután a szürke kócsag kísérletezett, de ugyancsak sikertelenül. Utána a Soko-kócsag is megpróbálkozott, eredménytelenül. A jégmadár következett, de neki sem sikerült. Minden madár, papagáj, arara, dögkeselyű, kondorkeselyű kísérletet tett, de egyikük sem jutott eredményre. Mindnyájan a víz felszínén maradtak. Ezután a Jaku- és a Hokko-madár, a fogoly meg a galambok próbálkoztak, de ők sem tudtak víz alá merülni. A csalogány is próbát tett, de sikertelenül tért vissza.

Már csak a Karará meg egy másik bűvármadár maradt, ők ketten, a többiektől külön, egy távoli sziklán ültek, mert nem voltak vétkesek a kisfiú halálában. Annak idején nem szólították fel az apát, hogy engedje fiát a vízeséshez.

Kulévönte odament hozzájuk és megkérte Kararát, hogy ölje meg Köjemőt:

– Segíts rajtam, koma! A fiam meghalt! Köjemő lenyilazta!

– Rendben van, segíték rajjad! – válaszolta a madár, majd elmondta, hogy ők nem tehetnek a fiú haláláról, de segítenek Köjemő megölésében. Karará és a bűvármadár veszekedni kezdett a többi madárral, szidták őket, mert a fiú halálát okozták. Az apa ott ült és sírt.

A veszekedés elcsendesedése után Karará és a bűvármadár a földre ült, szorosan egymás mellé. Karará így szólt: „Ta-ta-fa-ta-ta” – és csapkodta szárnyait. Majd meghajtotta magát és felrepült. Az ég felé szállt.

Utána a bűvármadár is megszólalt: „Ó!” – csapkodta szárnyait és felemelkedve elrepült.

Jó magasra szálltak és egy darabig ott fenn maradtak. Még mindig vártak az indulással. Aztán Karará égből jövő éneke hallatszott: „Ta-ta-ta-ta!” lefelé repült, nekiütközött a víz felszínének és elmerült. A folyó mélyéről tompa morajlás tört fel, és a víz hullámozott. Majd a bűvármadár jött és Kararát követve eltűnt a folyóban. Megint tompa morajlás hallatszott.

Hosszú ideig víz alatt maradtak. Szüntelenül morajlott a folyó. A két madár lenyilazta Köjemöt és most holttestét akarta partra vonszolni. Még sokáig maradtak víz alatt.

Amikor feljöttek, ezt mondták az apának:

– Készen vagyunk, koma! Ott fekszik holtan! Partra akarjuk vonszolni!

– Húzzátok ide a sziklára! Hozok egy liánt és megkötözöm – válaszolta Kulévönte.

Az apa elment és liánt keresett. Ezt rákötötte a kígyó nyakára. Minden madár segített, hogy partra húzzák a kígyót. Amikor partra vonszolták, megnyúzták.

A kígyót felaprították és a részeit elosztották maguk között. Mindenki kapott egy darab húst és egy darab bőrt. Majd ezt mondták:

– Lássuk, ki az ura ennek a bőrnek!

Először a gólya repült fel a maga darabjával. A bőrt a hátára helyezte, de a bőr nem énekelt. Visszarepült és levetette a kígyóbőrt:

– Ő nem énekelt! – mondta és kihívta a fehér kócsagot, próbálkozzon ő is.

A kócsag felrepült és énekelt: „A-a” – ugyanúgy, ahogyan ma is szokott. Utána a szürke kócsag következett; magához vett egy darab bőrt, felrepült és nagyon rút hangon énekelt: „A-o, a-o.” A Soko-kócsag került sorra: a fejére és a szárnyaira helyezte a kígyóbőrdarabkát: ebből lettek a színes tollak, amelyeket ma is visel.

Felemelkedett és így énekelt: „Ko-ro-koro-koro.” Egy darabig repült, visszajött és így szólt:

– Tetszik nekem ez a furulya, nagyon szép szerszám.

A jégmadár következett, fejére meg nyakára helyezte a bőrt: a piros tollakat, amelyek ma is ott vannak. Így énekelt: „Szé-cse-cse-cse.” Szépnek találta a furulyát és megtartotta magának. Most a Tukano-madár került sorra. Nyakára és hasára helyezte a bőrt: a fehér és vörös tollakat, amelyek ma is rajta vannak, így énekelt: „Kio-be-be, kio-be-be.” Szépnek találta a furulyát és megtartotta magának. Az orrán azonban maradt egy bőrdarabka: a sárga csőre. A Hokko-madár a torkára tette a bőrdarabkát. Felmászott egy magas fára s énekelt: „Hm-hm-hm-hm.” Szépnek találta a furulyát és megtartotta magának. Egy darab bőr az orrán maradt, még ma is sárga színű. Aztán a Kujubim-madár jött. Fejére, nyakára és szárnyaira rakta a bőrt: a fehér tollak ma is láthatók rajta. „Krrrr” – énekelte, ahogyan manapság is reggelenként szokott. Szépnek találta a furulyát és megtartotta magának. Így minden madár megkapta a maga furulyáját (énekét); utána mind elrepültek. Az Arara-papagáj nagyobb darabot szerzett magának és azzal egész testét befedte. Ezért van ma olyan sok szép színes tolla. Így tett a többi óriás-papagáj meg a sárga törpe-papagájok is. Az Oajabaka-madár is magához vette a bőrdarabot meg a furulyát. Gyönyörűen énekelt: „Oayabaka-oayabaka-ku-lulululu.” A bőr minden madáron színes tollakká és furulyává alakult. Így jutott hozzá minden madár, a zsakú meg a csalogány is, színes tollaihoz és furulyájához.

Aztán az állatok kerüllek sorra: a tapír, az őz és a vízidisznó. Mindegyik magához vett egy bőrdarabkát. Az őz fejdíszként viselte. A bőr agancssá változott, amelyet ma is hord. Az erdei őznek eredetileg olyan fejdísz volt, mint a szavannás vidékek őzének, és így volt ez fordítva is. De az erdei nem tudott azzal az erdőben futkosni. Mindig fennakadt a liánokon meg az ágakon. Ekkor ezt mondta a szavannai őznek:

– Cseréljük ki fejdíszünket, koma!

Az erdei őz ekkor a szavannainak adta a magáét, a szavannai pedig az erdeinek. Az erdei őz elment, hogy kipróbálja fejdíszét. Keresztülfutott az erdőn, de nem akadt fenn a liánokon és a

bozótokban. Így hát megtartotta. A szavannai őz is elindult, próbára tette új fejdíszét. Szaladgált vele, jónak találta és megtartotta.

A malacszerű aguti következett, ő mellére és hasára rakott egy bőrdarabkát: a vöröses és fehér szőrt, amilyen ma is látható rajta. Kis furulyát is kapott: „King-king.” Ez történt a pakával is. A tapír is ekkor szerezte sípoló hangját. A kis vaddisznó jött. Vállaira helyezte a bőrt, s az fekete szőrré változott. Ő is megkapta a maga furulyáját: „Heh-heh” – ilyen van neki manapság is. Majd a nagy vaddisznó következett, furulyája így szólt: „Rr-rr.” Utána a nagy hangyász került sorra; hátgerincére és karjára helyezte a bőrt, az pedig sárga szőrzetté változott amilyet ma is visel. Furulyáját is megkapta: „Rr-rr.” Az állatok így kapták furulyájukat és színes szőrzetüket. A kisfiú apja a majmoknak is adott egy darabkái a kígyó bőréből: a bögőmajomnak, a makakónak és a törpemajomnak; ők is szépek találták furulyájukat és mai napig megtartották.

Kulévönte ezután nagy kosarai font és fia holttestét belehelyezte. Elindult és nagyon messzire ment; a kosarat az öregasszony cipelte a hátán. Együtt mentek és énekeltek. Nem tudom már, mit énekeltek, de hogy dal volt, az biztos. Amíg haladtak, a kisfiú vére a kosárból a földre csöpögött. A Caroni menti erdőt, az ingariko és kamarakoto indiánok területét is bejárta az öregasszony. A fiú holtteste oszlásnak indult: a hús a kosár résein kihullott, és csupán a csontok maradtak meg. Az öregasszony egyre messzebb járt

Ahová a vér és a hús lehullott: ott kinőtt a Timbo-halászméreg. Így történik ez mindmáig. Az elásott csontok helyén született a gyenge Timbo. Ez a mostani halászmérgünk.

MAIUAG ÉS KOROTOJKO

Taulipang

Réges-régen történi, hogy Maiuag összeházasodott Korotojko feleségének nővérével.

Hogyan élt Korotojko? Hajnalban útra kelt, bement az erdőbe és baltájával kivágott egy fát, de csak egyet. Utána ráült a fatörzsre s álomba merült. Csak késő délután tért ismét haza. Maiuag szinten hajnalban indult el otthonról, ám délre már hazatért. Az anyós azt mondta leányának, Maiuag feleségének:

– Korotojko vőm többel dolgozik, mint Maiuag! Zavard el férjedet, nem ér az fabatkát sem! Korotojko többel dolgozik, őt szeretem.

– Még sosem láttad férjem ültetvényét. Ha akarod, egy- úttal meglátogathatjuk Korotojkóét is! – válaszolta a feleség.

Az öregasszony jobb falatokat juttatott Korotojkónak, mint Maiuagnak, így aztán jól teltek a kedvenc vő napjai. Maiuag reggelente útra kell, bozótvágó késével rácsapott egy bokorra és utána leült. A kés magától tovább dolgozott; kivágta az aljnövényzetet és utána visszatért Maiuaghoz. A férfi ily módon két nap alatt nagy terület irtásával készült el. Másnap ismét kiment az ültetvényhez és akkor a fákat vágta ki. Fejszójét az egyik fatörzsbe vágta, és míg a fejsze tovább dolgozott, nyugodtan üldögélt. A fejsze egy nap alatt minden fát kivágott, s mikor már nagy tisztást csinált, visszatért gazdájához.

Korotojko pedig még húsz nap alatt sem készült el kis ültetvényével. Tíz napig csak az aljnövényzet kiirtásán dolgozott, a favágás újabb tíz napig tartott. A tisztás elkészülte után várnia kellett, amíg a fa ki nem szárad, hogy fel lehessen gyújtani. Maiuag öt napig várt, Korotojko csak kettőig. Azután meggyújtották a kivágott növényzetet. Korotojko fái még nem száradtak ki, s így csak a levelek lobbantak lángra! Maiuagnak sikerült a tisztás kiégetése, hiszen a levágott fának volt ideje, hogy jól kiszáradjon. Maiuag másnap az ültetvényt tisztogatta: fejszójét belecsapta egy félig megszenesedett fatörzsbe és otthagyta. A fejsze aztán magától minden fatörzset felaprított és az egészet összehordta az ültetvény

végében. A tisztás két nap alatt elkészült. Korotojko ezalatt csupán kis területtel végzett; aztán leült egy fatörzsre és elaludt. Maiuag másnap ásóbotjával kiment a földjére és megkezdte az ültetést. Az ültető fát a földbe dugta és leült. A földműves szerszám magától dolgozott. A talajba lyukakat fúrt és délben visszatért Maiuaghoz. Maiuag maniok-dugványokat vitt magával. Kését belecsapta az egyik dugványba, és a kés magától tovább vágott: halomra való dugványt felaprított. Maiuag minden szerszáma magától dolgozott. Amikor dugványt helyezett a fészekbe, a dugvány kiugrott a kezéből, magától elhelyezkedett a földben; így minden dugvány magát ültette el.

Maiuag késő este vetődött haza.

– Mit csináltál mostanáig? – kérdezte a felesége.

– Semmit, Nem volt kedvem a munkához! – válaszolt a férfi.

– Én soha semmivel nem vettem el a kedved! – folytatta a felesége.

– Egyszer itthagylak benneteket! – mondta végül Maiuag.

Másnap hajnalban ismét kiment az ültetvényre, hogy az ültetést befejezze és magával vitte az asszonyt is: nézze meg munkájának gyümölcsét. Felesége még sohasem látta ültetvényüket. A férfi az ásóbotot földbe szúrta, az kiugrott a kezéből és magától tovább dolgozott. A feleség ezt is most látta először. Az ásóbot délben visszatért gazdájához. Maiuag késével rácsapott egy dugványra, és a kés tovább dolgozott, az összes dugványt felaprította. Maiuag dugványt helyezett a földbe, és az magától a talajba süllyedt. Estére az ültetvény készen állt. Férj és feleség hazatért.

Korotojko meg az egész napot átaludta kis ültetvényén és nem engedte, hogy felesége megnézzé munkáját. Nagyon féltékeny volt Maiuagra. Egyszer, amikor megkóstolta az anyósától kapott finom tapioka-lepényt, így szólt:

– Egyszer a Maiuag ültetvényén szedett maniokból szeretnék lepényt enni! – Nem szívlelte Maiungot és csúfolódott, azt hitte, Maiuagnak nincs még ültetvénye.

Eltelt egy hónap. Korotojko még mindig az irtás munkáját végezte, Maiuag ültetvényén pedig már kukorica is termett.

– Szeretném megnézni Maiuag ültetvényét – mondta az anyós és elindult leányával, Maiuag feleségével.

Maiuag ennyit mondott nekik útravalóul:

– El ne tévedjélek ültetvényemen!

Odaérek, és az öregasszony elcsodálkozva felkiáltott: – A mindenit! – A pompás ültetvény bámulatba ejtette.

Az öregasszony az ültetvény közepére sietett és onnan kiabált: – Hé!

Iránya pedig az ültetvény végéből válaszolt: – Hé!

Az öregasszony ment, csak ment, de még mindig nem ért a végére. Közben állandóan kiabált: – Hé! hé! hé! – Kiáltása mindinkább halkult, végül olyan lett a hangja, mint Veludzsié, a galambé.

– Mama! Mama! – kiáltott a leánya, de választ nem kapott. Ekkor a leány kis, barna színű galambbá változott.

Hát Korotojkóval mi történi? Egy folyón gázolt át és megölt egy őzet. Volt neki két sógora, akik nővéreivel házasodtak össze. A folyó túlsó partján kiáltozni kezdett:

– Sógor, hozd át a vadászzsákmányomat !

Egyre csak kiáltott, de választ nem kapott. Kiállása lassan elhalkult, ő pedig bagollyá változott

Maiuag odahaza hiába várakozott Korotojkóra.

A sógorok megtudták, hogy Maiuagnak magától dolgozó fejszéje van. Csudára haragudtak rá, mert szerintük Maiuag okozta anyjuk vesztét, pedig ő nem tehetett róla. A sógorok útra keltek, hogy megnézzék, hol az a fejsze. A fejszét meg a bozótvágó kést is megtalálták! De nem tudták, hogyan kell használni őket. Nem ismerték Maiuag varázsigéjét. Belecsapták a kést egy cserjébe, de az kiugrott a kezükből és eltűnt. Utána a fejszét vágta egy fába. Hiába fogták a nyelét, kiugrott kezükből és eltűnt. A fejsze harkállyá változott, a kés pedig ágharapdáló cserebogárrá. Az ásóbotból kis állat lett, mely apró lyukakat fúr a házak padlójába és a homokpadokba.

Maiuag elindult, hogy megkeresse fejszéjét, de nem találta sehol. Azt hitte, a sógorok anyjuk elvesztése miatt meg akarják ölni, ezért úgy gondolta, jobb lesz, ha kereket old. A sógorok bizony követték, meg akarták ölni. Maiuag ekkor így szólt egy kis tüskés pálmához:

– Sógoraim követnek, zárd el az útjukat!

A sógorok közeledtek és nekimentek a tuskéknek. Nem tudtak továbbmenni. Fára másztak, hogy átjussanak a tuskék felett. Abban a pillanatban majmokká változtak s mai napig is azok maradtak.

Maiuag útját hatalmas folyam zárta el; a menekülő így töprengett: „Most mit tegyek? Elfognak és megölnék!” A majmok valóban fáról fára ugrálva közeledtek. Tudta, hogy a majmok a sógorai. Már egészen közel jártak, mikor Maiuag gyors ugrással a folyóban termelt. A víz alatt úszott és amikor a folyó közepén felbukkant, kacsává változott. Így maradt egészen a mai napig. Ez a mese vége.

Ha Korotojko nem veszekszik Maiuaggal, és ha a sógorok nem lettek volna olyan gonoszak, akkor mindmáig lenne fejszénk, késünk és ásóbotunk. Akkor nem kellene annyit dolgoznunk.

A JAGUÁR ÉS AZ ESŐ

Taulipang

Egy éjszaka igen nagy hőség és füst keletkezett az egyik kunyhóban, mert lakói tüzet raktak odabent. Emiatt aztán kimentek a kunyhó elé, felerősítették függőágyaikat és szabad ég alatt aludtak. Messze a kunyhótól élt a Jaguár. Egyszer szembetalálkozott az Esővel, aki így érdeklődött:

– Mit csinálsz itt, koma?

– Elijesztem a szabad ég alatt lakó embereket, hogy visszatérjenek a kunyhóba – hangzott a felelet.

– De koma, az emberek nem félnek tőled! – okoskodott tovább az Eső.

A Jaguár nem hagyta magát:

– De bizony félnek tőlem! Akarod látni? Körbejárom a kunyhót és énekelni fogok. Figyeld csak meg, miket beszélnek az emberek!

Az Eső az emberek közelébe ment, elrejtőzött, hogy figyelje, miket beszélnek majd az emberek.

A Jaguár énekelni kezdett:

– Hö-hö-hö-hö-hö!

– Hej, de jó kis prém lenne egy vadásztarisznyához! – mondták az emberek.

A Jaguár ismét énekelt:

– Hö-hö-hö!

Az Eső fülelt. Az emberek most meg így szóltak:

– Holnap lenyilazzuk a Jaguárt!

Az Eső otthagya az embereket és megkereste a Jaguárt. Az megkérdezte:

– Na, mit mondtuk, koma?

– Semmit! Egy szót sem hallottam! – hangzott a válasz.

– Pedig biztosan féltek, koma – vélekedett a Jaguár.

– Dehogy féltek! Tudod, mit mondtak? Ezt ni: „Hej, de jó kis prém lenne egy vadásztarisznyához!” Azt is mondták, hogy majd eljönnek és lenyilaznak téged. Nem félnek azok tőled! – válaszolt az Eső, majd így folytatni: – De tőlem aztán igazán rettegnek!

A Jaguár ezt nem hagyhatta válasz nélkül:

– Ugyan már! Egyáltalán nem félnek tőled!

– Dehogynem! Akarod látni? Csak felfegyverzem magam és megmutatom, mennyire megijednek! – szólt az Eső és elment fegyveréért. Aztán így fordult a Jaguárhoz: – Most menj, koma, és hallgasd az emberek beszédét!

A Jaguár az emberek közelébe húzódott, leült és várakozott. Az Eső felfegyverezte magát; azonnal besötétedett, utána pedig erős szélvihar keletkezett. Az emberek kiáltoztak:

– Eső közeledik!

Az Eső mindjobban fenyegetett, aztán egyszer csak heves zivatar kezdődött. Az emberek sietve leoldották a függőágyakat és a kunyhóba rohantak. Esőcseppek érték a Jaguárt is. Az Eső szembekerült a Jaguárral és így szólt:

– Láthattad, koma! Tőlem bizony félnek, de tőled – nem!

Manapság is így van: az esőtől bizony megijedünk, de a jaguártól nem.

HOGYAN KERÜLT AZ ÉGRE AZ ORION?

Taulipang

Volt egyszer egy ember, Silisoaibunak hívták. Felesége, Vajulale már nem szerette. Szép sógorába volt szerelmes.

Egyszer Silisoaibu Abakate-gyümölcsért ment, magával vitte feleségét is. A férfi felmászott a fára, tépte és dobálta a gyümölcsöt, az asszony meg lent számlálgatta. Csak azt a pillanatot várta, hogy lejöjjön a férje: ugyanis egy baltát rejtegetett magánál. A férfi el is indult lefelé és már félúton járt, amikor az asszony rácsapott a fejszével és levágta a jobb lábát. Utána hazatért.

Az asszony sógora kinn dolgozott az ültetvényen. Az egyik fáról madárszó hallatszott: „Sirisovaid!”

„Mit mond a madár?” – kérdezte magában a férfi.

A madár lejjebb repült, szárnyával csapkodott és így énekelt:

– Fivéred lábát az asszony baltával levágta!

A fivér eldobta ásóbotját és dülva-fúlva hazarohant.

Vajulale a függőágyban hevert, amikor sógora hazaért.

– Hol van a bátyám? – kérdezte a férfi.

– Kinn maradt az erdőben, gyümölcsöt szed! – válaszolt az asszony és kasiri-bort adott neki.

A fiatalember bánatosan a függőágyba feküdt. Az asszony odament hozzá és melléfeküdt. A férfi fel akart ugrani, de az asszony összecsavarta kettőjükön a függőágyat. Közben besötétedett.

A sebesült férfi ezalatt az erdőben feküdt és ordított fájdalomában.

Az asszony így szólt sógorához:

– Hagyd fivéredet! Tán halászni ment. Ha hazajön, kimászok a függőágyból.

A fivér azonban mindent tudott, hiszen a madárka elmesélte neki.

Este enni kért az asszonytól; gondolta, közben kiszabadul. Az asszony felkelt, ám egyszer csak kúsza megérkezett a férj és így kiáltott:

– Ó, kedves fivérem, a lábamat levágták baltával! Öld meg ezt az asszonyt!

– Mit csináltál a testvéremmel!? – kérdezte a fivér az asszonytól.

– Nem csináltam vele semmit! Otthagytam, gyümölcsöt szedett és utána halászni ment – válaszolta.

Így hazudott még mindig a sógorának. De az nem hitte el:

– A kismadár elmesélte nekem, mit tettél a fivéremmel!

– A kismadár hazudik! Nem csináltam semmit! Semmi rosszat nem tettem vele!

Amíg férje a ház előtt jajveszékelt, az asszony visszabújt sógora mellé a függőágyba és szorosan átölelte, hogy el ne tudjon menni. Sógora így beszélt:

– Te bántottad ezt az emberi! Nem hallod, hogy üvöltözik?

De az asszony nem engedte el sógorát; férje a kunyhó előtt hevert és ordított:

– Fivérem, fivérem, segíts rajtam, fivérem!

De a testvér nem tudott szabadulni.

A sebesült kint feküdt és éjfélig ordított. Ekkor fivére így szólt hozzá:

– Nem tudok rajtad segíteni! Feleséged nem enged ki a függőágyból!

Az asszony behajtotta a kunyhó ajtaját és zsinórral be is kötözte. A fivér aztán így kiáltott kifelé:

– Egy napon bosszút állok rajtad! Nemhiába szenvedsz odakinn! Egyszer majd ez az asszony is szenvedni fog! – ütötte-verte az asszonyt, de az nem eresztette el.

A sebesült az ajtófélfának támaszkodott, felmászott a tetőre, és nádfurulyájába fújt: „Ting-ting-ting.” Fivére benn a kunyhóban sírt, mert nagyon sajnálta testvérét. Az abbahagyta a furulyázást és megszólalt:

– Maradj a háznál, fivérem! Legyenek gyermekeid és légy jó apjuk! Jó egészséget és sok szerencsét kívánok! Én most elmegyek. Alapíts nagy családot, de óvakodj az asszonytól.

– Hová mész? – kérdezte fivére.

– Az égboltra megyek! Én leszek Tamö kang, a féllábú, aki a másikat hátrahagyja! – hangzott a felelet.

– Csak rövid ideig maradok itt, amíg bosszúság vagy balszerencse el nem üldöz. Szomorú vagyok, mert szenvedsz. Ezért még bűnhődni fog az asszonyod! Megesik a szívem rajtad.

– Ha felérek az égboltra, sok zivatar és eső lesz. Aztán rengeteg hal vonul a folyókban, és te jól fogsz lakni velük!

A mai napig is Tamökang irányítja az esős évszakot.

Tamökang felment az égboltra és közben is állandóan furulyázott: „Ting-ting-ting.”

Az asszony elengedte sógorát, kitárta a ház ajtaját, de azért tovább figyelte új férjét. A férfi a földre ült, úgy siratta bátyját. Tamökang is sírt odafenn és közben így beszélt:

– Megnézem, hol maradhatok, hol találok helyet magamnak az égbolton!

A fivér az asszonynál maradt, rendbeszedte a házat, ellátta az ültetvényt. Idővel öt gyermekük született, két leány és három fiú. Apjuk azonban mindig elszomorodott, ha eszébe jutott fivére égi utazása.

Egy napon, amikor vadászaton volt, darázsfészket talált. Hazatért és így szólt az asszonyhoz:

– Darazsakat találtam az erdőben. Gyerünk, hozzuk el a mézet!

– Gyerünk, menjünk érte! – egyezett bele az asszony.

A férfi gyakran gondolt szenvedő fivérére és remélte, hogy talál valamilyen szert, amivel az asszonyt megölheti. Elmentek a mézért, és az asszony magával vitte ugyanazt a fejszét, amellyel annak idején férje lábát levágta. A darázsfészkek nem túl magas ágon függött. A férfi a fejszével rácsapott a fatörzsre és kerek lyukat vágott rajta. A nyílás akkora volt, hogy egy fej belefért. A férj bedugta fejét és kiszívta az odúból a mézet. Közben szüntelenül figyelte feleségét, mert eszébe járt fivére figyelmeztetése. Az asszony azonban csak üldögélt, nem akart semmi rosszat, hiszen kedvelte új férjét

A férfi megszólalt:

– Én már teliszívtam magam. Most gyere te is, próbáld meg!

Az asszony tökhéjjal akarta kimerni a mézet. A férj rászólt:

– A fejedet dugd be! Így túl sok méz elfolyik!

Ő ugyanis két kezével jó mélyre nyomta a mézet, hogy az asszonynak mélyre kelljen hajolnia. Az asszony félretette a merítőt,

bedugta fejét meg felsőtestét a nyílásba. A férfi hirtelen megragadta, lábánál fogva belökte a fa törzsbe és felvette a földről az imént kivágott kerek fadarabot.

Az asszony megkérdezte:

– Miért löksz be?

– Így mélyebbre jutsz – válaszolta a férfi és a kerek fadarabbal betömte a nyílást.

Az asszony kiáltozott:

– Mit csinálsz? Meg akarsz ölni?!

– Most bűnhődni fogsz, mert szerencsétlenné tetted fivéremet! Úgy szenvedsz majd, mint fivérem is! Sajnálak, asszony, de nem tudom elfelejteni, mit tettél a testvéremmel! – Azután végleg betapasztotta a nyílást

A fatörzshöz hajolt és hallgatózott. Kíváncsi volt, mi lesz az asszonnyal. Az először hangosan kiáltott:

– Szegény gyermekeim! Szegény gyermekeim! Ha öves-állattá változom, akkor is emlékezni fogok kicsinyeimre! – Aztán egyre halkabban siránkozott, majd azt mondta: „Kenong-kenong-kenong”, ahogy az öves-állat szokott, és végül valóban öves-állattá változott.

A férfi hazafelé indult. Otthon ezt kérdezték a gyermekek:

– Anyánk hol van?

Apjuk azonban nem mondta meg, mit csinált az asszonnyal, hanem félrevezette őket:

– Anyátokat az erdőben hagytam, nem tudom, hol van. Talán felfalta a jaguár!

Néhány nap múlva gyermekeivel az erdőbe ment és darázsfészket talált. Mind mélyebbre vitte, aztán otthagytá őket; visszatért a kunyhóhoz, felgyújtotta. Nem akarta, hogy a gyermekei lássák. Megkereste a gyerekeket és tovább indultak a mézért. A férfi kivágta a fát, kivette a mézet és addig evett belőle, amíg csak bírta. Amint jóllakott, megkérdezte gyermekeit:

– Hát most mi legyen velünk?!

– Én nem tudom – válaszolt az egyik leány.

Apjuk tovább folytatta:

– Aguti-rágcsáló, az nem lehet! Tapir, az sem! Őz, az sem! Mutum-, Inambu-, Kujubim-madár, az sem! Ha ilyenekké változnánk,

felfalna a többi állat! Ezért Araiug-farkas lesz belőlünk, azt nem bántják a többiek!

Aztán azt mondta: „Á”, a gyerekek pedig: „Á-á-á”, és egymás után eltűntek az erdőben.

Ezért szereti mind a mai napig Araiug a mézet, és ezért nem fél a darazsaktól.

A LEÁNYOK HÁZA

Tukano

Valamikor réges-régen – úgy mesélik – Anaua és Kajari faluban fiatal leányok éltek és a varázsszerekre vigyáztak.

Azt is mesélik, hogy egyszer egy lány elmenekült, mert férjet akart magának szerezni. Már az erdőben járt, amikor a nap leszállt; a lány lefeküdt s elaludt. Reggel felé sírva fakadt, mert egyszerre úgy hallotta, férfiak beszélgetnek. Az egyik így szólt:

– Én nem fogok megnősülni; bár ha egyszer elélem kerülne egy gyönyörű szép leány, feleségül venném.

Ekkor bukkantak a fiatal leányra. A férfi gyönyörűnek találta, de társainak is tetszett.

– Akarsz-e a feleségem lenni? – kérdezte tőle a férfi.

– Hozzád mennék – felelte a leány.

Így aztán a férfi magával vitte földjére a leányt. A férfi az agami indiánok törzséhez tartozott.

Szülei összeadták őket, s az ifjú pár az esküvő után a patakhoz ment és megfürdött. A parton agami növényt találtak, gyökerével bedörzsölték testüket, utána pedig megmosdottak. Azt mondják, ezután mindketten agamivá, trombita-madárrá változtak. A nőtény nemsokára úgy érezte, tojnia kell; teste megdagadt, egy lépést sem tudott már tenni. Mesélik, hogy ekkor így szólt:

– Ezek nem tojások, alighanem gyerekek.

Néhány hónap elteltével két gyereket hozott a világra, egy fiút meg egy leányt. A gyerekek szépen nőttek. A fiú megerősödött; úgy mesélik, nagyon szeretett nyíllal löni, ezért az anyja figyelmeztette:

– Fiam, rövidesen agamikra fogsz nyilazni.

Az anya kíváncsi volt, hogyan alszanak gyermekei: ezért egyszer éjszaka megleste őket. Ránézett gyermekeire – rettentő látvány! – a kisebbiknek homlokán hét csillag feküdt, a fiúnak pedig egész testét – mint apró kígyómarások – csillagok borították.

Az asszony nagyon megijedt és odahívta férjét, tekintse meg ő is az alvókat. A látvány a férjet is megdöbbenettette:

– Hisz én madár vagyok, miként lehetnek gyermekeim? –
töprengett.

Ezután – így mesélik – elment a varázslókhoz:

– Ki talál erre magyarázatot: én madár vagyok, a feleségemnek mégis gyereke született?

– Ezek a te gyermekeid is. Amikor feleségeddel voltál, ő a csillagokra bámult, ezért hullottak a gyerekekre – válaszolták a varázslók.

Míg apja a varázslókkal beszélgetett, és anyja is távol volt, a fiú fogta íját-nyilát és vadászatra indult. Ahány agamival találkozott, mind megölte. Újabbak jöttek, azokat is lelőtte. Azután hazatért. Nemsokára anyja is megérkezett; a fiú e szavakkal fogadta:

– Anyám, minden agamit megöltem! Akarod látni őket?

– Gyerünk!

Odaértek: az asszony szeme elé szörnyű látvány tárult: férje és a varázslók holttesteinek feküdtek ott! Elkecserepedve fordult fiához:

– Fiam, te apádat s a varázslókat ölted meg! Ki lesz az eltartónk? Mennyi kárt okoztál nekünk!

E szavakra – mondják – a fiú így válaszolt:

– Ne szomorkodjál, anyám! Azért vagyok itt, hogy mindent megszerezsek, amit csak kívánsz.

Útra keltek, a nagyszülők házához igyekeztek.

– Fiam – mondta útközben az asszony – mi lesz velünk nagyapádnál? Annak idején, amikor eljöttem tőle, még leány voltam, nem volt gyermekem. Nagyapád biztosan bezár engem a leányok házába, abba a sötét kunyhóba, hogy ne láthassak többé férfiembert.

– Nyugodj meg, anyám! Bíz csak rám! Ha odaérek, ezt is eligazítom.

Mikor már közel jártak, a fiú felemelt egy óriási sziklát, rádobta a házra, úgyhogy teljesen beszakadt a teteje! A benn tartózkodó leányok mind elmenekültek. A súlyos szikla egyre mélyebbre süllyedt.

Amikor nagyapja, a törzsfőnökök meg a törzs fiai ezt meglátták, nagy félelem vett erőt rajtuk. Egy törzsfőnök – mesélik – így jajveszékelt:

– Amíg élek, szeretni foglak, csupán azt kívánom, állíts vissza mindent úgy, ahogy a pusztulás előtt volt.

A fiú így válaszolt a főnöknek:

– Magam is szeretném, ha minden a maga helyén lenne!

Ekkor megfogta a sziklát és visszarakta a helyére. Ott maradtak rokonaik földjén.

A kisleány ezután betegeskedni kezdett, mert – úgy mondják – nem kapott férjet. A fiú így szólott anyjához:

– Add nekem nővéremet, elvezetem és meggyógyítom, mert csak én tudom, hol található betegségének gyógyszere.

A fiú elvezette nővérét az égbe, mert ő sem akarta, hogy a leány férjhez menjen. Nővérét manapság is ott fenn láthatjuk és Siusinak nevezzük.

A gyerekek nem tértek vissza, ezért anyjuk keresésükre indult. Éppen egy patakocskán akart átkelni, de az óriáskígyó elnyelte!

A fiú hazatért, de sehol sem találta anyját. Útnak eredt, hogy felkutassa.

Már minden országot végigbolyongott és mindenütt nemzett egy-egy fiúgyermeket. De végre mégis megtalálta anyját. Azonnal magával vitte az égbe, és most anyja is csillag odafenn, Pino vagyis Óriáskígyó a neve.

Mindaz, amit most elmeséltem, őseink világának kezdetén, minden dolgok legelején történt.

ISI, A GYÜMÖLCS FIA

Tariana

Az öregek mesélik, hogy egyszer, a ami időnk kezdetén, a Caiary folyónál megjeleni egy asszonycsapat, legyengült férfiak kíséretében, akiktől nem várhatták, hogy gyermekük apja lehet. Nagyon elszomorodtak, mert tudták, így kihal az emberiség.

Egy napon egy varázsló jött hozzájuk s így szólt:

– Szomorúak vagytok?

– Igen, szomorúak vagyunk, mert férjeink gyengék. Hiába isznak kangerukut, nem erősödnek tőle.

– Ne bánkódjatok! Lesznek utódaitok!

– Hogyan? Hogyan? – kérdezték sugárzó örömmel az asszonyok.

– Rögtön meglátjátok – felelt a varázsló. – Mindenekelőtt fürödjetek meg!

Az asszonyok énekelve siettek a folyóhoz s megfürödtek. Kiléptek a vízből, és a varázsló így szólt hozzájuk:

– Most mindnyájatoknak lesz gyermeke, a nagy Kígyó teherbe ejtett titeket.

Elmúltak a holdak, s egyszer csak ugyanaznap minden asszony világra hozta gyermekét. A legfiatalabb asszonyé lett a legszebb. A kisleány szépen növekedett, gyönyörű teremtés lett belőle; minden ifjú őt szerette volna feleségül.

Egy alkalommal az erdőben járt-kelt és találkozott néhány majommal, akik Uaku-gyümölcsöt majsztoltak.

– Nagyon jóízű ez a gyümölcs – mondta a leány.

– Nem kérsz egyet? – kérdezte tőle az Uaku.

– Dehogynem – válaszolt a leány.

A majmok ledobáltak neki néhány szemet, s ő tüstént beleharapott az egyikbe:

– Milyen finom!

Nagy csomót felszedett. Rengeteget megevett belőle, úgyhogy végül az egész megrágott kotyvalék szájából a mellére csorgott, majd onnan egészen az újszülöttek kapujáig.

Teltek-múltak a holdak, és bár hajadon volt még, hasa mindjobban domborodott. A fiatalemberek megkérdezték tőle:

– Kivel szűrted össze a levet? – Azért kérdezték, mert meg akarták ölni a gyermek apját. – Mi nem kellettünk neked, de most megölünk, ha meg nem mondd, ki ejtett teherbe!

– Nem tudom, ki volt. Én csak Uaku-gyüinölcsöt ettem – válaszolt a leány.

– Csakugyan? Hát akkor mit tegyünk?

Néhány hónap múlva megszületett a kisfiú. Egyik éjszaka, míg a lány aludt, a fia eltűnt. Keserves könnyeket ejtett, mert mindenütt kereste, de sehol sem lelt rá. Keresés közben az Uaku-fához is eljutott; gyereksírás ütötte meg fülét. Követte a hang irányát, de nem talált semmit. Az éjszakát az Uaka-fa törzsének támaszkodva töltötte. Amint felébredt reggel, észrevette, hogy melle üres. Éjszaka, míg aludt, megszoptatta gyermekét.

Minden nap estig hallgatta a gyermek sírását, reggelre pedig mindig kiürült a melle: a gyermek kiszívta a tejel belőle. Így történt ez nap nap után.

Egy év múlva már nem sírt a gyermek, s az anya melle is kiapadt. Ettől kezdve csak a gyerek visongó, nevető hangja, ide-oda futkosása hallatszott; de ő maga sosem került anyja szeme elé.

Múltak az évek.

Egyszer csak a fiú – időközben felnőtt férfi lett belőle – az anyja elé lépett. Kezéből s hajából tűz csapott ki.

– Itt vagyok, anyám! Menjünk haza!

Mindenki nagyon örült, hozzárohantak, még az öregek is eljöttek, hogy megnézzék. Megjelentek a varázslók, ráfújtak s nevet adtak neki, így lett ő Isi, „a gyümölcs fia”.

– Ő legyen a mi vezérünk! Őt akarjuk törzsfőnöknek! – mondták az emberek.

– Nem lehetek törzsfőnök, mert még nincsen Nanacy-kövem. A kő a holdsarló magaslatain található – válaszolt Isi.

Mondják, hogy a Nap varázseszközökkel megrakott kis tarisznyát adott neki, majd így szólt:

– Nesze, fiam, amit csak tenni akarsz, minden megtalálható ebben. Ahol én megjelenek, te is velem leszel, és mindenki hallgatni fog rád.

Mesélik, az asszonyok a holdon levő magaslatához akartak menni, hogy megkeressék a törzsfőnök követét. A férfiak is. A varázslók így vélekedtek: „Asszony nem érintheti azt a követ.” A kijelentésre általános veszekedés támadt.

Isi kis tarisznyájából agyagedénykét húzott elő és a tűzre helyezte, hogy kátrányt főzzön. Alighogy nekifogott, denevérek repkedtek föl a füstből. Aztán meg lappantyúk, kuvikok, baglyok és más éjszakai madarak is.

Majd újabb madarak repültek ki: fecske- meg sasfiókák. A kondorkeselyű is előkerült, de Isi elfogta és így szólt:

– Vigyél a holdsarló magaslatához; ha visszahozol, szabadon engedlek.

A kondorkeselyű elszállította Isit a hold magaslatára. Felértek a hegycsúcsra, és Isi meglátta az üldögélő Holdat. A Hold e szavakkal fordult Isihez:

– Vidd a kövedet ! Vedd át méltóságodat, ezzel néped uralkodója leszel. Gyűjtsd össze néped és böjtöltesd. Megtanítlak, hogyan kormányozd népedet. Aki nem hallgat szavadra, öld meg! Most pedig távozz!

Isi elment és amint visszaérkezett, szabadon bocsátotta a keselyűt.

Mondják, hogy hazatérése után összehívta az öregeket és a varázslókat, és elmesélte nekik mindazt, amit a Holdtól hallott; aztán megkérte őket, ne beszéljenek erről senkinek. Majd magukra hagyta a varázslókat.

A mindig kíváncsi asszonyok szerették volna tudni, miket mondott Isi. Felkeresték az öreg férfiakat, hogy megkérdezzék őket: a legcsinosabb leányok este az öregek mellé feküdtek a függőágyba és kedveskedéssel próbálták szóra bírni őket.

Az öregek kimerülten aludtak el és mire reggel felébredtek, nem láttak senkit maguk mellett.

– Álmodtam – mondta az egyik. – Én is! Én is! – kiáltották mások.

Az asszonyok így mindent megtudtak, amit Isi mondott, és ők is nekiláttak, hogy törzsfőnököket válasszanak. A férfiak ugyanezt akarták. Isi az egyik fecsegő öreget tűzre dobatta és hamvait szétszórta a levegőben. A hamuból skorpiók, Takandyra-hangyák és más, ártalmas lények bújtak elő: mérges növények is, mint a kuraré.

Egy másik öreget varangyosbékává, egy harmadikat pedig kígyóvá változtatott.

Isi ismét megjelent, elrendelte a böjtöt, megkorbácsolta a férfiakat és nőket. Követte azt a nőt, aki a titkol feltárta, és követelte tőle: ne fecsegye ki, amit hallott. Isi az asszonyt először magáévá tette, utána pedig megölte.

Ezek után nagy ünnepséget rendezett és magához hívott négy öreget; a nőknek pedig megtiltotta, hogy bármit is lássanak vagy halljanak. Az öregek újabb parancsot kaptak:

– Minden nő, aki titkom megismeri, meghal. Minden férfi, aki titkom kifecsegyi, halál fia. A legényeknek elmesélhetitek, de a gyerekeknek nem.

Isi mindezt elmondta és sírva fakadt. A kíváncsibb természetű nők ugyanis vágytak a titok megismerésére és hallgatóztak. Isi beszéde után mind meghaltak és kővé váltak. Isi azért sírt, mert anyja is a kíváncsiskodók közt volt, és így ő is meghalt. Isi ezek után új méltóságát, a törzsfőnökséget, tánccal ünnepelte. A tánc végén néhányszor még körbejárta az erdőt, majd pedig felment az égbe.

Lassan elszálltak az évek. Egy napon néhány fiú az Uaku-fa alatt álldogált, amikor hozzájuk lépett egy varázsló:

– Fiatalok, böjtöljete! Ha nem fogadtok szót, megeszlek titeket!

Mesélik, hogy ők nem akartak böjtölni. Egyszer csak aztán megjelent a varázsló és mind bekapta őket.

A fiatal emberek szülei ugyancsak dühösek lettek a varázslóra. Kasiri-bort készítettek és meghívták magukhoz. Ő eljött és egész napon át ittak. A varázsló az eszméletlenségig leitta magát. Amikor az öregek látták, milyen részeg, így szóltak:

– Tüzet gyújtunk és elégetjük, megbosszuljuk fiainkat!

Úgy mondták, erre tűzbe dobták. Teste elégett és hamuvá porladt.

Az éjszaka folyamán a varázsló hamvaiból kinőtt a Pashiuba-pálma; reggel, amikor az indiánok meglátták az újjáéledt hamut, így kiáltottak:

– Hogyan keletkezett a varázsló hamujából pálmafa?

A pálma nőtt, növekedett, levelei már az égig értek. A varázsló lelke a pálmabélen keresztül, mókus alakjában, az égbe jutott. Az

öreges tudtak, hogy a varázsló lelke a Pashiuba-pálmán mászott fel,
ezért a fát kivágták, és ahogy a földre dőlt, így szóltak:

– A lelke most már nem tud visszajönni!

MIT MONDANAK A MAJMOK?

Rio Negro menti indiánok

A majmok szorosan egymás mellé bújva alszanak a Zsauari-pálma levelein. Zivataros, esős éjszakákon a kicsinyek reszketnek és siránkoznak a hidegben. De ugyanúgy fáznak a majomanyák is. Az apák ilyenkor így szólnak:

- Holnap megcsináljuk a kunyhónkat!

- Jó, holnap – mondja valamelyik.

És amint újra reggel lesz, ezt kérdezzetik egymástól:

- Felépítjük a kunyhónkat?

- Először együnk egy kicsit – javasolja az egyik, és aztán a többiek is így vélekednek.

Később mindnyájan elmennek, eszük ágában sincs a kunyhóépítés. De ha éjszaka eső veri fel őket, megint eszükbe jut és újból ezt hajtogatják:

- Fel kell építenünk a kunyhót!

Egyszer majd csak megcsinálják.

Így tesznek az emberek is.

AZ ELSŐ PASHIUBA-PÁLMA

Yahuna

Sok-sok évvel ezelőtt, a nagy vízikunyhóból, a Nap hazája felől egy fiúcska érkezett hozzánk. Oly csodásan tudott énekelni, hogy ország-világ ide csődült, hogy lássák és hallgassák. Milomaki volt a fiúcska neve. Az emberek meghallgatták énekét, aztán hazamentek és halat ettek. De akik Milomaki éneke után halat ettek, mindannyian holtan estek össze.

Az elhunytak rokonai elfogták Milomakit – időközben fiatalemberré serdült – és máglyán elégették, mert gonoszul megölte testvéreiket. Élete utolsó pillanatáig csodálatos hangon énekelt, s amikor a lángok már a testét érték, így dalolt:

– Fiam, most meghalok, most elhagyom ezt a világot!

Teste a hőségtől már felpuffadt, de még mindig gyönyörűen hangzott éneke:

– Testem most elhamvad, már halott vagyok!

Teste szétpukkant. Meghalt és a lángok martaléka lett; lelke azonban az égbe jutott.

Hamvai helyén még aznap egy zöldszínű, sudár levél nőtt. Szemlátomást növekedett, szélesedett, másnapra már magas fa lett belőle: az első Pashiuba-pálma. Ugyanis azelőtt nem volt ilyen. A fából hosszú furulyákat készítettek: olyan csodálatos hangokat lehetett kicsalni belőle, mint Milomaki tudott. Ha az erdei gyümölcsök megérnek, az emberek még manapság is ezeket a furulyákat fújják, és böjtölnek meg táncolnak Milomaki tiszteletére, mert az összes gyümölcsöt ő teremtetten. De asszonyok és fiatal gyerekek nem láthatják a furulyákat, mert különben halállal lakolnak.

A TŰZ ELRABLÁSA

Tembe

Régen csak a kondorkeselyű ismerte a tüzet. A tembe indiánok nem tudták megsütni a húst, csupán a napon szárították. Ezért elhatározták: ellopják a kondorkeselyűtől a tüzet. Legelőször is leöltek egy tapírt és három napig fekve hagyták, úgyhogy rothadt már, és hemzsegték benne a kukacok. A nagy madár családjával együtt leszállt a tetemre. Levetették tollruháikat: így embernek látszottak. Hoztak magukkal parazsat és nagy tüzet gyújtottak. A kukacokat összegyűjtötték, levelekbe csavarták és megsütötték. A rejtőzködő tembék hirtelen rátörtek a lakmározó keselyűkre, de azok felrepültek és magukkal vitték a tüzet. Így hasztalan fáradoztak az indiánok három napon át. Másodszor is nekiláttak: most vadászkunyhót építettek a dög közelében, és abban egy öreg varázsló rejtőzött el. A kondorkeselyűk visszatérték és tüzüket a kunyhó közvetlen közelében helyezték el. „Ha most gyorsan odaugrom, biztos szerzek egy kis parazsat” – gondolta magában az öreg. A keselyűk ledobták tollruhájukat és nyüveket sütöttek, amikor a varázsló hirtelen előugrott. A keselyűk tollruháik felé rohantak, ezalatt az öreg magához vett egy darab parázsló fát; a maradékot a madarak összeszedtek és elrepültek. Az öreg varázsló pedig a parázssal minden fát meggyújtott: ezekből a fákból szítják ma a tüzet.

AZ ÁLLATOK ÜNNEPE

Tembe

Réges-régen az állatok több napig tartó ünnepet ültek. Mindenki kapott meghívást: őzek, tapírok, vaddisznók, jaguárok meg mindenféle madarak. Már rengetegen összegyűltek, de még folyton új vendégek érkeztek. Virohuete, a nagy sólyom trombitálása már messziről hallatszott: „Bu-bu-bu!” Az állatok örömmel állapítanak meg:

– A nagy sólyom is jön már, hogy velünk táncoljon!

De a sólyom még sokáig készülődött, csinos akart lenni a táncmulatságon. A majmok is hiányoztak még.

Amikor a táncban elfáradtak, szünetet tartottak, és megkérték az öreg jaguár fiát, énekeljen egyet. Az öreg jaguár először kioktatta fiát, hogyan énekeljen, és akkor a kicsi dalolni kezdett. De milyen szépen! Majd az öreg jaguárnak szóllak, ő is daloljon már! Felesége kérte, ne gúnydalt énekeljen, de az öreg jaguár mégis így kezdte énekét: „Vaddisznóbőr teli van dongóval-dongóval!” – Ezzel magára haragította a vaddisznókat. Az öreg aztán így folytatta: „Őzbőr teli van dongóval-dongóval!” – Most meg az őzek bosszankodtak. Az énekes felesége így beszélt:

– Igazán énekelhettél volna valami kedveset is, miért kell másokat megsérteni?!

Megint hallatszott a nagy sólyom trombitálása, de mire odaért, az ünnepség már a végéhez ért. Ugyanis közben Arapuha-Tupana, az őzisten, az asszonycsoport közepén felállt és énekelt. Hosszú időn át dalolt, és senki sem énekelhetett együtt vele, mert aki ezt megteszi, az halál fia. Hirtelen fújt egyet és eltűnt. A fuvallat villámsebességgel szétterjedt a résztvevők között, és ettől mindnyájan állatokká változtak. Mire a majmok is megérkeztek, az ünnepségnek már nyoma sem volt. Nagyon dühösek lettek. Elmentek a közeli ültetvényhez, kukoricát loptak, utána pedig fáról fára ugráltak gyümölcs után. Így tesznek a majmok azóta is.

Ha a jaguár annak idején szebben viselkedik, az állatok a mai napig emberek maradtak volna és még mindig tudnának énekelni.

AZ ÉJSZAKA KERESÉSE

Tembe

Régebben az ég sokkal közelebb volt a földhöz, mint manapság. De a madarak elhatározták, hogy kicsit feljebb emelik. Erre a munkára mind összefogtak és meghívták a denevért is. De az nem akart erőlködni, nem segített nekik. Ezért kell neki mindmáig fejfelé lógva aludnia.

A régi tembe indiánok kunyhói füves pusztaságon álltak. Annak idején mindig világos volt, és az embereknek napközben kellett aludniuk. Nagyon kívántak már egy kis sötétséget, hogy jobban alhassanak. Egy aggastyán azt mondta nekik, hogy látott két agyagedényt, az öreg Azang démon vigyáz rájuk. Az edények feketék és sötét van bennük. A tembék úgy vélekedtek: nyilván ezekben van az éjszaka, mely után annyira sóvárognak. Útra keltek, hátha szert tehetnek egy kis sötétségre. Amint kúsza közeledtek, az edényekből hangok szűrődtek ki: a bagoly, az éjjeli majom és más éjszakai lények beszéde.

A kisebb edényt több nyíllövessel szétlőtték, de rögtön menekülniük kellett, mert már nyomukban járt az éjszaka! Otthon aztán kihasználták a sötétséget és nagyot aludtak, csak azt sajnálták, hogy túl gyorsan elmúlt. Elhatározták, feltörik a nagyobb edényt is, hátha hosszabb lesz az éjszaka. Uruvavát is magukkal vitték, őt „komá”-nak szólították, hiszen akkoriban még ember volt. Uruvavának azt tanácsolták, szedje ám a lábát, de amikor szétlőtték a nagyobbik edényt, a sötét éjszaka oly gyorsan borult rájuk, hogy Uruvava, aki felbukott egy liánban, nem tudott már menekülni: az éjszaka utolérte! Ekkor lett belőle éjjeli madár.

A MÉZÜNNEP KELETKEZÉSE

Tembe

Volt egyszer két fivér. Az egyik vadászkunyhót épített az Azivaiva-fa lombjai közé, ahova papagájok szoktak szállni, hogy virágot egyenek. Már egy sereg papagájt lelőtt, amikor arra ment két jaguár. Tökhéj-darabkákat hoztak, hogy megtöltsék a sárga Azivaiva-virágból préselt nektárral. A férfi nagyon megdöbben a látványtól és nem volt bátorsága, hogy rájuk nyilazzon. Hanem attól fogra naponta órákon át figyelte az állatokat.

Egy alkalommal fivére szintén el akart rejtőzni a vadászkunyhóban. Elmondta neki, hogy jaguárok is fognak a fához menni, de figyelmeztette: ne lőjön rájuk! Fivére elment s elbújt a kunyhóban. Láttá a két jaguárt, amint a kunyhó mellett az ágakra telepedtek, és úgy gondolta: legalább az egyiket megkísérli elpusztítani. Kétszer rányilazott az egyikre: de semmi eredmény! Újabb két vesszőt kilőtt, most a másik jaguára, ismét sikertelenül! De az állatok észrevették a férfit a kunyhóban. Hirtelen vad vihar keletkezett – az ő művük – és a kunyhó a vadással együtt földre zuhant és szétzúzódott. A jaguárok lemásztak a fáról és a holttestet az alvilág kapujához vonszolták; az olyan szűk volt, mint a hangyaboly bejárata. E nyíláson át hurcolták lefelé.

Az otthon maradt férfi másnap fivére keresésére indult, ugyanis sejtette, hogy az nem szívlelte meg a figyelmeztetést és szerencsétlenül járt. A fánál a kunyhó roncsai mellett vérnyomokat talált. A vérnyomok a hangyaboly nyílásához vezettek. „Itt cipelték le” – mondta magában és hangyává változott. Bemászott a lyukba és egészen mélyen járt már, egyszer csak széles úthoz érkezett, mely a jaguárok falujába vezetett. Már messziről hallatszott az onnan felcsendülő énekszó. A faluban nagy házat látott, előtte – a tűző napon – meglátta fivére fakesztre kötött holttestét. Belépett a házba és a tetőgerendára akasztva teli mézes-edényeket látott. A jaguárok ezek alatt szoktak éjszakánként énekelni és táncolni. Az ünnepség nagyon tetszett a férfinak és teljesen megfeledkezett halott fivéről; egyetlen kívánsága volt: bárcsak együtt táncolhatna

a jaguárokkal. Összes dalukat megtanulta. Mikor már mindent ellesett, úgy vélte, a jaguárok talán nem jönnek rá, hogy ő ember; így aztán napközben hangyaként élt, éjszakánként pedig emberré vált és együtt dalolt meg táncolt a jaguárokkal.

Így éldegélt, ám lassanként már mindent megtanult, minden untatta; aztán a hangyaboly bejáratán át visszatért a földre és elmesélte népének, mit látott, mit tanult.

– Hát akkor ma énekelünk! – szólt az emberekhez.

– Hogy kell azt csinálni? – kérdezték tőle. Megtanította őket.

– Hót akkor szedjünk mézet! Én tudom, hogyan kell a méz alatt énekelni.

Kövétek a férfit és örömkiallások közepette hordták a mézet falujukba. Aztán megtanította az asszonyokat, hogyan kell dalolni a felfüggesztett mézes edények alatt. Egy hónap múlva pedig a férfiaknak mutatta meg, hogyan kell a mézet vízzel itallá keverni és hogyan kell a falu főterén táncolni, dalolni.

A FIÚ ÉS A BAKURAO-MADÁR

Tembe

Egyszer egy anya kiment fiával az ültetvényre: míg ő gyökeret szedett, fia az erdő szélén madarakra nyilazott. Egy Bakurao-madár felrepült előtte és nem messze visszaszállt a földre. A fiú rálőtt egy nyilat, de nem találta el. A madár megint repült egy darabot, kissé távolabb ismét földre szállt és várakozott. A fiú utána futott, másodszor is rálőtt, de újra csak mellé, a madár pedig újra fölemelkedett. A fiú így hasztalan követte zsákmányát mélyen az erdő belsejébe, egyszer csak a Bakurao felrepült és a fák koronái közön végleg eltűnt.

A fiú hirtelen rádöbbsent: nagyon messze tévedt anyja ültetvényétől. Egyenest nekivágott az erdőnek, majd futásnak eredt. Nemsokára egy nagy folyóhoz ért. „Hogy lehet az, hogy itt folyót találok, pedig idejövet nem láttam? – gondolta. – Bizonyára a Bakurao műve!” – Fel-alá járkált a part mentén, majd végül az erdőben elaludt. Napokig céltalanul bolyongott a folyóparton.

Egy napon harkálykiállási hallott. „Ha úgy tudnék repülni, mint a harkály – mondta magában – tüstént átjutnék a folyó túlsó oldalára! – Aztán így folytatta: – Ha a harkály ember lenne, megkérném, szállítson át.”

Erre megjelent a harkály, leszállt egy közeli fára, és így szólt:

– Mit mondtál?

A fiú megismételte kérését. A harkály óriásira nőtt és így válaszolt:

– Ülj csak a hátamra, átviszlek.

A fiú öröme szót fogadott, de a harkály repülése – le, föl, le, föl és így tovább – rémületbe ejtette: kérte a madarat, vigye vissza a szárazföldre. Így ismét a folyóparton találta magát.

A partról a fiú meglátott egy alligátort: az állat a folyó közepén bukkant fel és farkával a vizet csapkodta. „Ha ez átvinné engem!” – töprengött a fiú. Az alligátor odaúszott és megkérdezte, mit óhajt. A fiú elmondta, az alligátor pedig felszólította, üljön a hátára, és a túlsó

part felé úszott. Amint a folyó közepére értek, az alligátor megparancsolta a fiúnak:

– Szólíts gúnyneveimen, mondd el csúfneveimet, de mindet, ahányat csak hallottál!

A fiú azonban tudta, hogy az alligátor felfalná, és nem mert szót fogadni. Egyre közeledtek a túlsó parthoz, egyszer csak a fiú egy ugrással a parton termelt, majd eliszkolt. Az alligátor követte, a fiú futott az erdőn át, amíg egy lagúnához nem ért. Ott egy halászó kócsagot talált.

– Miért rohansz? – kérdezte a fiútól.

– Az alligátor elől menekülök, mert üldöz és meg akar enni – válaszolta.

– Gyere ide! – mondta a kócsag. – Elduglak a halászhálóba. – Sajót begyét nevezte halászhálónak. Kiköpött a begyéből négy Trahira-halat, bekapta a fiút és utána megint lenyelte a halakat.

A fiú nyomát követve az alligátor is eljutott a kócsaghoz és megkérdezte tőle, merre ment a fiú. A kócsag azt állította, hogy a fiú nem járt arra, de az alligátor erősködött, hogy a nyomok odavezettek.

– Biztos lenyelted – mondta – mulasd csak, mi van a begyedben!

– Csak négy halat fogtam – felelte a kócsag és kiköpte a halakat. – Ehol vannak!

Az alligátor visszafordult; a kócsag pedig kieresztette begyéből a fiút.

A fiú továbbment és egy széles úthoz érkezett. „Ez az út vezet a falumhoz” – gondolta, de tévedett, mert az a vaddisznók útja volt. Tovább haladt az úton és eljutott a vaddisznók szállásához. Azok azt kérdezték tőle, honnan jön, és ő elmesélte nekik bolyongásának történetét. A vaddisznók meghívták, maradjon náluk. Mindegyikük magán viselte állatbőrét, de otthon levetették és emberformát öltöttek. A fiú is kapott egy állatbőrt: azzal átváltozhatott vaddisznóvá. Hosszú ideig újdonsült társai között maradt.

– Gyerünk, szedjünk Manduvit, vagyis földi-diót! – mondták egy szép napon a vaddisznók. Elmentek és Jutahi- meg Kopayba-pálmamagokat gyűjtöttek, ez volt a Manduvi. A magvakat hazavitték és mozsárba öntötték: ebből lett a vaddisznók lisztje.

Egy napon elhatározták, hogy kimennek az ültetvényre és édesburgonyát, maniokgyökeret meg karát lopnak. Másnap rendbehozták tarisznyáikat, hátikosaraikat és útnak eredtek. Míg a többiek a földet túrták gyökerekért, addig a fiú körülnézett. Hirtelen megállt egy ledöntött fatörzs előtt és megszólalt:

– Nem ennél a fánál tette le anyám a kosarát azon a napon, amikor a Bakuraót követtem és az erdőben eltévedtem? Hisz ez anyám ültetvénye! – Ledobta állatbőrét, és mialatt a vaddisznók csomagoltak, ő elrejtőzött. Azok eltávoztak, ő pedig egyedül maradt a fatörzsnél.

Kis idő múlva anyja közeledett. Kosarát a megszokott helyre tette, visszafordult és megpillantotta fiát. Sírva fakadt és meg akarta ölelni gyermekét; a fiú azonban így szólt:

– Ne nyúlj hozzám, anyám, maradj ott, ahol vagy és sírjál!

Az asszony hívta fiát, jöjjön haza, és a fiú távolról követte anyját. Odahaza aztán mindig félrevonult, egyedül aludt egy sarokban és egész éjszaka a kalandjairól énekelt, aztán meg vaddisznóktól tanult dalokat is. Ekkor már maga is vaddisznó volt.

A KONDORKESELYŰ LEÁNYA

Tembe

A kondorkeselyűk egy tó felé repültek. Ott levetették tollruhájukat, fiatal leányokká változtak és megfürödtek. A tónál egy nem éppen fiatal férfi is állott, akinek még nem volt felesége. Meglátta a tóban fürdő leányokat és törte a fejét, hogyan szerezzen élettársat közülük. Vadászkunyhót épített a tóparton és elrejtőzött. A keselyűleányok meg is jöttek, levetették tollruhájukat, egyikük a vadászkunyhó közelében. A férfi hirtelen előugrott és a kunyhóba rántotta a tollruhát. A leányok fejvesztetten rohantak a tollruhákhoz, magukra kapták és elrepültek; csupán az a leány maradt ott, akinek tollazatát ellopta a férfi. Könyörögve szólalt meg:

– Add vissza tollaimat, társaim már elmentek, és én is utánuk akarok repülni!

– Nem! – válaszolt a férfi. – Soha többé nem kapod vissza tollruhádat!

A férfi aztán megnézte a leányt, az meg a férfit, és megtetszettek egymásnak. A férfi magával vitte a leányt kunyhójába, a tollruhát pedig eldugta egy kosárba. A leány új ruhát kapott, majd összeházasodtak. Megszokták egymást, és idővel fiuk is született. A gyermek szépen fejlődött és nagyra nőtt.

Egy napon az asszony azt javasolta, látogassák meg az apját. Az öreg Kondorkeselyű az égbolton túl lakott.

– Hogy mehetnék én oda, hisz nincsen szárnyam?! – mondta a férfi. Az asszony megígérte, kieszél valamit Janiparana-leveleket hozott és azokat férje meg fia karjára kötözte.

Aztán mindkettőt meglegyezte tollingével: a karból szárny, a levélből toll lett. Majd így szólt:

– Most aztán próbáljunk repülni!

Először a kicsi tett kísérletet. Felemelkedett és kissé messzebb egy fán ereszkedett le. A férfi következett: alig emelkedett fel, máris lezuhant.

– Segítek neked, hogy velünk jöhess – vigasztalta az asszony. Férje alatt repült és támogatta, hogy le ne zuhanjon. Sikerült

levegőbe emelkedniük. A fiú azonnal az ég bejáratához repült és ott leült. Kis idő múlva szülei is megérkeztek, de apja teljesen kimerült. Beléptek az égbe. Ott ugyanolyan minden, mint itt lenn. A keselyűk ott emberformájúak és nem viselnek tollruhát.

A kis család tovább indult égi útján. Először a Nap házához jutottak el. A Nap is embernek látszott, ajakdísz és világító tollkoronát viselt. Nem nagyon lehetett megközelíteni, mert hőség vette körül. Amikor üdvözölték egymást, így érdeklődött:

– Hová mentek?

– Apámat akarjuk meglátogatni – válaszolta az asszony.

Aztán a Hold házához értek; a Hold feje egészen kopasz volt. Utána a Szél hajléka került útjukba. Bár üresen találták, beléptek és várakoztak. Hirtelen hatalmas szélvihar kerekedett.

– Ott jön a Szél! – szólalt meg az asszony, és csakugyan: a szakállas Szél lépett be, fejdíszét magasra tartotta kezében. Feltette fejdíszét, és a vihar azonnal elállt.

Kölcsönös üdvözlés után a házigazda megtudakolta, merre tartanak.

– Apámhoz igyekszünk – hangzott az asszony válasza.

Végül elérték az öreg Kondorkeselyű otthonát. Az asszony a férfi nélkül, csak kislányával ment be, hogy közölje apjával megérkezését és kipuhatolja: apja fogadja-e férjét. Üdvözölte apját, az öreg pedig a gyermek apja felől érdeklődött. Az asszony elmesélte házassága történetét. Az öreg Kondorkeselyű magához kérette a férfit és szállást adott mindhármuknak. De azért nagyon haragudott, hogy ilyen veje van! Valami ürügyet keresett, hogy elűzhesse.

Másnap reggel az öreg megüzente leányával, hogy veje készítsen egy szál fatörzsből nagyméretű bodonhajót, de még aznap kész legyen. A férfi egyáltalán nem értett a csónakfaragáshoz: szomorúan bandukolt az erdőben és hasztalan törte a fejét, hogyan lásson hozzá. Végül kivágott egy fatörzset és fejszéjét fáradt mozdulatokkal bele-belevágta: Kop-kop-kop.

Hirtelen odarepült hozzá a harkály és leült mellé.

– Mit csinálsz te itt? – kérdezte a madár, a harkályok főnöke.

A férfi elmesélte szorongatott helyzetét, a harkályfőnök azonban megvigasztalta:

– Mi segítünk neked! Csak összehívom madaraimat! – és elrepült. Hatalmas harkálysereggel tért vissza. A sólymot egy magas fa tetejére küldte, hogy őrkdjék, az öreg meg ne lepje őket.

A harkályok nagy buzgalommal nekilátak a csónakfaragásnak. Csaknem befejezték a munkát, amikor felcsendült a sólyom riasztó kiáltása: „Kja-kja-kja!” A harkályok egyszeriben eltűntek. Az öreg megjött, leült veje mellé és érdeklődött, hogyan áll a munkával.

– Rövidesen kész vagyok – válaszolt a vő.

Az öreg ott maradt meg egy ideig, aztán elment. Tüstént előbukkant a harkályfőnök és megkérdezte:

– Elment már? – és az igenlő válasza előhívta madarait. Mire a nap leszállt, a csónak elkészült. Aztán mindnyájan eltávoztak.

A férfi közölte feleségével, hogy a munkát elvégezte; másnap reggel vízre is bocsátották a csónakot.

Egy napon az öreg megéhezett Megparancsolta vejének: zárja el a folyót merje ki a vizet és még ma hozzon „Trahira-halakat”. Az após az alligátort értette Trahira-halnak.

A férfi elment, elzárta a folyót, de hasztalan töprengett: miként fogja még ma ezt a rengeteg vizet kimerni. Végül kézbe vett egy üres fakérget és szomorúan nekilátott a munkának. Arra ment Tatina, a szitakötők főnöke. A jövevény érdeklődött, mit csinál. A férfi elmesélte, milyen feladatot bízott rá apósa, és Tatina megígérte, népével együtt segítségére siet. Hívására ezerszínű, hatalmas szitakötő-sereg röppent Tatinához. Sorban leültek a vízelzáró gát szélére és hátsó lábukkal fecskendezni kezdték a vizet kifelé. Oly sebesen dolgoztak, hogy a folyó medre pillanatok alatt kiszáradt. A sólymot nem is kérték fel őrzésre, ugyanis az öreg Kondorkeselyű egyáltalán nem akart eljönni, mert biztosan tudta, hogy parancsát a férfi teljesíti. Aztán Tatina felszólítására a férfi megölte a Trahira-halakat; akkora halomban heverték ott, hogy ahány kosarat hozott magával, színültig megtöltötte velük. Hazaszállította a halzsákmányt és apósának megüzente: befejezte a munkát!

Az öreg azt hitte, hogy veje alligátorokat fogott; visszaüzent: a zsákmányt vigye az erdőbe, hagyja ott, hadd rohadjon, aztán, ha majd a dögökben hemzsegnék a nyüvek, megeszi, meri az a kedvenc eledele. A csemegéhez tapiokalisztet is öröltetett. Néhány nap múlva, amikor úgy gondolta, hogy már elég sok nyű lesz,

megtöltött egy tökedényt tapiokaliszttal és elindult az erdőbe lakmározni. De nem alligátorokat talált, amint várta, hanem óriási tömegű halat. Felbőszülve hazarohant és megszidta leányát, hogy a parancsot rosszul továbbította.

Az asszony azt tanácsolta férjének, az öreg kiengesztelése végett készítsen újabb folyógátat, de most alligátorokat fogjon. A férfi szomorúan ment a folyóhoz, így töprengett: „Ki tudja, segít-e most rajtam Tatina?”

Alig zárta el a folyót, Tatina máris beállított seregével. Egykettőre végezlek a munkával. A férfi a sekély vízben rengeteg alligátort megölt, majd összekötözte és hazacipelte őket. Felesége közölte az öreggel, hogy itt a zsákmány; apja megparancsolta, vigyék a „trahirákat” az erdőbe. Amint azokba nyüvek költöztek, az öreg magához vett egy tökhéjra való tapiokalisztet és három napig ott lakmározott.

Az öreg újabb ürügyet keresett, hogy vejét elűzze; de leánya már megszokta férjét, ezért nagyon sajnálta.

Az öreg jó darab erdőt kijelölt és üzent vejének, feltétlenül vágja ki még aznap a fákul, különben megöleti őt. A férfi szomorúan élesítgette fejszéjét, majd nekifogod kilátástalan munkájának. Kivágott egy fát, leült s eltöprengett helyzetén.

– Jó napot, egykomám! – üdvözölte a harkályfőnök, aki éppen arra repült. A férfi elpanaszolta neki bánatát, és a madár megígérte, hogy népével ismét segítségére siet. Számtalan nemzetségével tért vissza, és míg a sólyom őrt állt, a harkályok serényen végezlek munkájukat. Egy részük az aljnövényzetet vágta, a többiek a vastag törzseket döntötték ki. Már csaknem készen voltak, amikor felhangzott a sólyom riasztó kiállása: az öreg közeledését adta hírül. A harkályok gyorsan felrepültek és elrejtőztek a fák között; az öreg kitörő örömmel fogadta a jól végzett munkát.

– Na, most már nem foglak megölni – ígérte vejének és otthagya. A harkályok azonnal visszajöttek, és mire leszállt a nap, befejezték az erdőirtást. Utána mindnyájan hazatértek.

A kivágott fa rövidesen megszáradt, és az öreg Kondorkeselyű megparancsolta, gyűjtsanak alá. Ő is eljött, állítólag azért, hogy vejének megmutassa, hogyan kell ezt csinálni. Először az egyik szélén gyújtotta meg a tisztást és vejét a tisztás közepére küldte,

nézze meg, jól ég-e ott beljebb is. Amint azonban a férfi körülnézett, a lángok máris körülvették s elzárták előle a menekülés útját. Rádöbbsent, hogy csapdába került: az öreg Kondorkeselyű így akar végezni vele! Látván reménytelen helyzetét, földre borult és sírva fakadt. Egy lyukból ekkor egy pók mászott elő és megkérdezte, miért sír. Elmesélte neki apósa gonoszságát, s a pók meghívta, menjen vele földalatti barlangjába. A férfit pókká változtatta, és együtt lementek a barlangba; ettek és várták a tűz kialvását. Egy nap és egy éjszaka égett a tűz.

A Kondorkeselyű hazaérkezett és megkérdezte leányától, itthon van-e már a férje.

– Már bizonyára meghall! – válaszolta az asszony, mert jól tudta, apja mit művelt.

Az öreg Kondorkeselyű másnap megtöltötte nagy tökedényét tapiokaliszttal és a parázsló irtás helyére sietett, hogy lakomázzon veje holttestéből. Leánya a gyermekekkel együtt sírva követte. Az öreg körbejártatta tekintetét, a holttestet kereste, és amint az irtás közepéhez ért – meglátta vejét, amint sértetlenül áll egy fatörzsön. A Kondorkeselyű mérgesen földhöz csapta a tapiokalisztet és dülva-fúlva távozott. Az asszony pedig hívta férjét, hagyják el apósa házát, mert az öreg különben előbb-utóbb megöli.

Hazatérve, becsomagolták holmijukat és útravalóul manioklisztet készítettek. Az öreg Kondorkeselyű még mindig rettenetesen dühöngött, és amint a család eltávozott, utánuk küldte harcosait, a fekete dögkeselyűket. Az asszony ezt előre sejtette és biztonság kedvéért hosszú kést vett magához.

A dögkeselyűk rácsaptak férjére, el akarták fogni, de az asszony bátran szembeszegült a támadókkal: egyiknek a fejét, másiknak a szárnyát vágta le fegyverével és a többit is elzavarta.

A család eljutott az égbolt kapujához és leszállni készült. A fiú azonnal a föld felé lebegett, de a férfi félt, hogy rögtön lezuhan, ha megkísérli a repülést. Felesége megnyugtatta, alatta repült és tartotta a levegőben, nem engedte, hogy lezuhanjon. A férfi kifulladásra, holtfáradtan ért földet. Azonnal leült s megtámaszkodott, annyira kimerítette az út.

A TEKNŐS ÉS A JAGUÁR

Tupí

– Rokonaim, rokonaim! Gyertek csak ide! – kiáltotta hangosan a teknős.

Meghallotta ezt a jaguár, odasietett és megkérdezte:

– Miért ordítasz, teknős?

– Rokonaimat hívom, hogy segítsenek elfogyasztani hatalmas vadászzsákmányomat, a tapírt! – hangzott a felelet.

– Egy tapírt! – kiáltott fel a jaguár. – Akarod, hogy fölszeleteljem?

– Nagyon szeretném, ha megtennéd – válaszolt a teknős. – Vágd ketté, egyik fele a tiéd!

– Menj és keress tűzrevalót! – mondta a jaguár, és amint a teknős eltávozott, megragadta a zsákmányt s magával hurcolta.

A teknős nemsokára visszatért s amikor a jaguárt sehol sem látta, átkozni kezdte: – Várj csak! Találkozunk mi még!

A kis teknős útra kelt, ment, mendegélt és két nap múlva összetalálkozott a majommal, aki az Inazsa-pálmán üldögélt és gyümölcsöt evett:

– Majom, hajíts le nekem néhány szem gyümölcsül!

– Gyere fel, ha kell valami! Miféle legény vagy? – hangzott a válasz.

– Hát, legénynek legény vagyok, csak hogy most nem akarok felmászni, mert nagyon elfáradtam – magyarázkodott a teknős.

– Felhozhatlak ide mellém, többet nem tehetek érted – ajánlotta a majom.

– Hál akkor gyere, vigyél fel! – állt rá a teknős.

A majom leszállt, felvitte magával a teknőst és aztán magára hagyta. A teknős két teljes napig ott maradt, mert egymaga nem tudott lemászni.

Arra ment egy jaguár, meglátta a fán üldögélő szerencsétlen teknőst és megkérdezte:

– Hál te hogy másztál fel oda?

– Fölkapaszkodtam a fán – felelte a teknős.

A jaguárnak korgott a gyomra, ezért megkérte a teknőst, jöjjön le hozzá. De a teknős azt mondta: addig le nem száll a fáról, amíg minden gyümölcsöt, el nem fogyasztott, majd így folytatta:

– Ha te is akarsz belőle, hunyd be a szemed! Ledobok néhány gyümölcsöt.

A jaguár behunyta szemét. A teknős leugrott, éppen a jaguár fejére, aki abban a pillanatban szörnyethalt.

A teknős megvárta, hogy zsákmányának teteme oszlásnak induljon, majd kiemelte egyik lábszárcsontját és furulyát csinált belőle. Ezek után útra kelt és furulyaszó mellett így dalolt:

– Jaguárcsont a furulyám, fri-fri-fri!

Egy másik jaguár arra járt éppen, meghallotta az éneket és megkérdezte a teknőstől:

– Mit játszol a furulyádon?

– Ezt énekeltem: „Őzcsont a furulyám, i-i-i!” – válaszolta ijedten a kis teknős.

– Éppenséggel nem ezt hallottam az előbb – mondta a jaguár.

– Húzódj egy kicsit hátrább – szólt a teknős – akkor jobban hallod!

A teknős egy lyukat keresett, oda beállt és furulyájába fújt:

– Jaguárcsont a furulyám, i-i-i!

A jaguár meghallotta, rávetette magát az énekesre, de a teknős gyorsabb volt és besurrant a lyukba, A jaguár utánakapott, de csak a teknős egyik lábát érte el.

– Ez most azt hiszi, a lábam kapta el, pedig egy gyökeret fogott meg! – mondta nevelve a teknős.

– Most megmenekültél! – szólt bosszús hangon a jaguár és visszahúzta mancsát.

A teknős jól nevetett, amikor lába kiszabadult:

– A lábamat tartottad mancsodban, bizony!

Az ostoba jaguár ott várakozott a teknős rejtekhelye előtt. Később egy varangyosbéka járt arra.

– Hé, varangyosbéka! – szólította meg a jaguár.

– Itt vagyok! – kiáltotta a jövevény.

– A teknős idebújt a lyukba, én pedig meg akarom fogni. Maradj itt és őrizd. Elmegyek egy kapáért és kiásom onnét! – mondta a jaguár és elindult.

A teknős a lyuk bejáratához mászott, megpillantotta a varangyosbékát és megkérdezte:

– Mit csinálsz itt, varangyosbéka?

– Azért vagyok itt, hogy őrizzelek – válaszolta.

– Akkor jól nyisd ki a szemed! – mondta a teknős.

A varangyosbéka tágra meresztette szemét, a teknős pedig egy szempillantás alatt egész marok homokot szórt belé. A varangyosbéka a szeméhez kapott, dörzsölte, dörzsölte, közben a teknős kimászott a lyukból és továbbállt.

Kis idő múlva megjelent a jaguár, hozta a kapát.

– Hol van a teknős? – kérdezte.

– A lyukban – válaszolta a varangyosbéka.

A jaguár nekifogott az ásásnak és ásott, csak ásott. Egészen mélyen járt már, amikor teljesen kimerülten elhajította a kapát.

– Hol a csudában van a teknős? – faggatta bosszúsan a varangyosbékát.

– Nem tudom – hangzott a felelet.

– Nagyon is jól tudod! Elszalasztottad! Ezért meglakolsz! – e szavakkal a varangyosbékára ugrott és bekapta.

HOGYAN KELETKEZETT AZ ÉJSZAKA?

Tupí

Valamikor régen sosem volt éjszaka, hanem mindig csak világos nappal. Akkoriban az éj a folyók mélyén aludt, állatok még nem éltek, s minden tárgy beszélt.

Az óriáskígyó leánya – úgy mesélik – feleségül ment egy legényhez. A legénynek volt három hű barátja. Egy napon magához hívta őket:

– Menjetek, sétáljatok egyet, mert az asszonyom nem akar velem aludni.

Amint barátai eltávoztak, a legény kérte asszonyát, most már háljon vele. Az óriáskígyó lánya így válaszolt:

– Még nincsen éjszaka.
– Soha nincsen éjjel, mindig csak nappal van – mondta a legény.
– Apámnak éjjele is van; ha velem akarsz aludni, küldj valakit érte, arra, a nagy folyó irányában.

A legény ismét magához hívta három barátját, és a lány elküldte őket apja házához: hozzák el a Tukuman-kókuszt.

Azok hárman elindultak s nemsokára az óriáskígyó házához értek, ő átnyújtotta nekik a gondosan bezárt Tukuman-kókuszt és így szólt:

– Ehol van, vigyétek! De hej, ki ne nyissátok, mert akkor végetek! Hazafelé tartottak csónakjukon, útközben szüntelenül hallották a kókusz belsejéből kiszűrődő zajokat: „Ten, ten, len... si...” Az éjjelente éneklő tücskök és békák hangja volt.

Jó messze jártak már, mikor az egyik így fordult társaihoz:

– Nézzük meg, miféle zsvaj ez?
– Nem, különben végünk van. Inkább gyerünk tovább, evezzetek, hé! – hangzottak a vezető szavai.

Tovább eveztek és folyton hallották a kókuszból feltörő zajt, de nem tudták, mi okozza.

Már egészen eltávolodtak az óriáskígyó házától, mikor összebújtak a csónak fenekén, tüzet gyújtottak s a láng felett felolvasztották a kókusz nyílását elzáró gyantát. A kókusz megnyílt, ugyanabban a pillanatban teljes sötétség borult a világra!

– Végünk van, odahaza már a lány is tudja, hogy felnyitottuk a kókuszt! – vélekedett a vezetőjük.

Folytatták útjukat.

A leány közben így szólt otthon a férjéhez:

– Kieresztették az éjszakát, várjuk meg a reggelt.

Az erdőben szerteszét heverő tárgyak állatokká és madarakká változtak: a folyóban levő tárgyak kacsákká és halakká alakultak; a nagy szitából jaguár; a halászból és csónakjából pedig kacsá lett; a halász fejéből a kacsá csőrös feje nőtt ki, a csónakból a kacsá teste, az evezőkből a kacsá lába.

Amint feltűnt a hajnalcsillag, az óriáskígyó leánya így szólt férjéhez:

– Közeledik a hajnal. Megyek, elválasztom az éjjelt a nappaltól.

A leány egy zsinórt sodort és így beszélt hozzá:

– Te leszel a Kuzsubin-madár.

Így teremtetten meg Kuzsubint; a fejét tabatingával fehérre, lábát pedig urukuval pirosra festette. Végül ezt mondta:

– Amint a hajnal első sugara megjelenik, te mindig énekkel fogadod.

A lány egy másik zsinórt csavart, hamut hintett rá és így szólt:

– Te leszel az Inyambu-madár. Ti az éjszaka és a hajnal különböző óráiban fogtok énekelni.

Ettől kezdve minden madár a megjelölt időben dalolt. Hajnalban felcsendülő madárszó tette vidámmá a nap kezdetét.

Mikor három barátja megérkezett, a legény így korholta őket:

– Nem fogadtatok szót! Kinyitottátok a Tukuman-kókuszt, kieresztettétek az éjszakát, és így minden tárgy elveszett. Ti pedig most majommá változtok és máától kezdve örökké a fákon fogtok ugrálni.

A TEKNŐS ÉS AZ ÓRIÁS

Tupí

A teknős egy odvas fához ért, megállt és furulyázni kezdett. Az odvas fában lakó Kahipora meghallotta:

– Ez nem lehel más, csak a teknős. Kimegyek s megfogom – szólt és megjelent az üreg bejáratánál.

A teknős fújta furulyáját: „Fin, fin, fin, kuló, fon, fon, fin.” Kahipora odaszólt neki:

– Hé, teknős!

– Uu! – hangzott a válasz.

– Gyere, mérjük össze az erőnket.

A teknős ráállt:

– Ha akarod.

Kahipora bement az erdőbe, kivágott egy liánkötelet és kivitte a folyópartra.

– Na, próbáljuk meg, teknős, te a vízben, én meg itt a parton.

A teknős helyeselt:

– Jól van, Kahipora.

Majd beugrott a vízbe s egy nagy hal farkára kötötte a kötel végét. Utána kimászott a partra és elrejtőzött a bozótban.

Kahipora húzni kezdte a kötelet, de a nagy hal is húzta: Kahiporát nyakig a vízbe rántotta! Kahipora nagyon erőlködött, szerette volna partra vonszolni a teknősbékát. A nagy hal megfeszítette erejét: Kahipora ismét nyakig vízbe merült!

A bozót alól leskelődő teknős jót nevetett magában. Kahipora nem bírta tovább, megszólalt:

– Elég legyen, teknős!

A teknős nevetve vízbe ugrott s a nagy hal farkáról leoldotta a kötelet. Kahipora ezután a kötéllel együtt a teknőst is kihúzta a vízből.

A parton megkérdezte a teknőstől:

– Elfáradtál?

– Hát mitől izzadnék? – hangzott a válasz.

Kahipora végül ezt mondta:

– Most már tudom, teknős, nagyobb legény vagy, mint én. Most elmegyek, Isten veled.

HOGYAN TANÍTOTTA AZ ŐZ A KASINAUA INDIÁNOKAT FÖLDMŰVELÉSRE?

Kasinaua

Őseimnek az éhség idején nem volt mit enniük. Pálmákat vágtak ki, kergét lehántották és azt ették. Azonkívül még kókuszt is. Más élelmük nem volt.

Egy férfi elment az Urikuri-fához és aláállt, hogy gyümölcsöt egyen róla. Hirtelen feltűnt egy őz. A férfi úgy megijedt a látványtól, hogy földbe gyökerezett a lába.

– Te mit csinálsz itt? – kérdezte a jövevény.

– Nincs mit ennem most, az éhség idején. Nagyon éheztem már. Így aztán ide jöttem Urikuri-gyümölcsért – válaszolta a férfi.

– Hát neked nincsen ültetvényed? – érdeklődött az őz.

– Nem tudom, hogyan kell ültetvényt csinálni – hangzott a válasz.

– Barátom, csinálok neked egyet – mondta az állat. A férfi elhallgatott, hátára vette az Urikuri-gyümölcsöket és elment.

Hazatérte után így szólt a falubeliekhez:

– Barátaim, ha legközelebb ránk köszönt az éhség, nem fogunk többé éhezni!

– Hogyhogy nem éhezünk többet? – érdeklődtek.

– Urikuriért mentem, a fa alá álltam és ettem a gyümölcsből. Egyszer csak hozzám lép egy őz. Megijedtem, hogy földbe gyökerezett a lábam. Megkérdezte tőlem: „Te mit csinálsz itt?” Én így feleltem neki: „Nincs mit ennem most, az éhség idején. Nincs termésem. Nagyon éheztem már. Így aztán ide jöttem, hogy jóllakjak Urikuri-gyümölccsel.” Az őz azt mondta, ő maga csinál ültetvényt, hogy soha többé ne gyötörjön minket az éhség.

Eljött az őz, olyan volt, mint egy kis pocakos, vöröses hajú öregember, és egy botot tartott kezében, Őseim megpillantották és így szóltak:

– Egy öreg emberke jön ott!

Egy asszony meg így kiabált: – Kicsoda jön ott?

Az öreg a ház előtt megállt és így szólt: – Itt vagyok!

– Gyere beljebb, kis öreg – válaszolt egy férfi. Felakasztott egy függőágyat az öregnek, beleültette és ételt hozatott neki.

A házigazda aztán így beszélt:

– Miért, jöttél az én házamba? Éhínség idején magamnak sincs mit ennem. Csak Urikuri gyümölcsön élek.

A férfiak Urikuri-gyümölcsöt és pálmásüteményt adtak neki; ő megette, aztán lepihent.

– Honnan jössz, öreg? – kérdezték tőle később.

– Nem vagyok én öreg. Az én nevem: Őz. Úgy látszik, nem sok őzt láttál életedben. A hajam vörös és pocakom van. Úgy látszik, te nem látod. Az az ember, aki a gyümölcsfa alatt állt és Urikurit evett, amikor engem meglátott, úgy megijedt, hogy földbe gyökerezett a lába. „Mit csinálsz te itt?” – kérdeztem. – „Éhínség idején – válaszolta – nincs mit ennem. Urikuri az egyedüli ételem. Így hát eljöttem Urikuri-gyümölcsért.” Én végighallgattam, majd így szóltam hozzá: „Én nem éhezem, nekem van ültetvényem!” – így hangzott az öreg válasza.

A házigazda így kiáltott a többi férfihoz:

– Eljött az őz és ültetvényt csinál nekünk!

Őseim tovább figyelték az őz szavait:

– Kasinauák, élesítsétek késeiteket és adjátok ide nekem! Élesítsétek baltáitokat és adjátok ide nekem!

Kiélesítették késeiket, baltáikat és átnyújtották az öregnek. Az öreg így folytatta: – Gyertek köröm. Gyertek és nézzétek, hogyan csinállok nektek ültetvényt. Figyeljete, hogy majd ti is olyan jól csináljátok, mint én!

Az őz tovább oktatta őket:

– Kasinauák, ha ültetvényt akartok csinálni, akkor először keressetek egy jó kis földhalmot. Ha a halom nem jó, akkor a rajta levő ültetvény sem ér semmit.

– Igen – mondták a férfiak és figyeltek. Az őz jó kis halmot talált. Nekiállt a földnek és túrni kezdte. Utána kidöntött több fát és amikor elfáradt, leült.

– Ez a kis pocakos vénember igazán derekasan dolgozik! – jegyezte meg az egyik férfi.

Amint a fák levelei elszáradtak, az őz felgyújtotta az irtást. Majd így szólt az emberekhez: – Jól láttátok, mit csináltam?

– Jól láttuk – felelték a többiek.

– Most hazamegyek és banánhajtásokat hozok, meg Makasera-, Kara-, édesburgonya- és bab-csemetéket – folytatta az őz.

El is ment a dugványokért. Visszatért és elültette őket: elkészült az ültetvény. Makasera-csemetét, banánhajtást és édesburgonyát, Karát és babot ültetett. Minden növény kihajtott, és az emberek nagyon boldogok lettek.

Őseim az éhínség idején többé nem éheztek. Az őz megtanította őket a földművelésre. Azelőtt nem volt élelmük az éhínség idején. És szenvedtek az éhségtől. Az őz azonban megtanította őket. Ha éheznek, ültetvényt csinálnak.

Eddig ismerem az őz történetét. Többet nem tudok róla.

A FELÉLESZTETT HANGYÁSZ

Kasinaua

Egy kasinaua indián vadászni ment. Az erdő mélyén úttalan utakon járt. Hogy visszafelé el ne tévedjen, az ösvény mentén letörte a bokrokat. Rengeteget gyalogolt már és lassan elfeledkezett az útjelzésről. Egyszer csak megszomjazott. Vízet keresgélt, de sehol sem talált, pedig egészen kimerült a kutatásban. Végül már nem bírta elviselni a szomjúságot és meghalt.

Nem jött vissza többé. Fiai hazavárták, majd keresésére indultak. Minden utat bejártak, és amíg torkuk bírta, apjuk nevét kiáltozták – de választ nem kaptak. Tűvé tették az erdőt, de eredmény nélkül. Visszatértek anyjukhoz:

– Apánk eltévedt a vadászaton, anyám!

– Elvesztettétek apátokat, menjetek, keressétek meg! – szólt az anyjuk sírva. Addig sírdogált, amíg be nem rekedt. A fiúk ismét behatoltak az erdőbe és tovább kutatták apjukat.

Az erdő mélyén a legidősebb fiú elhagyta fivéreit és egy csontvázat talált. Visszatért a többiekhez.

– Csakugyan meghalt apánk? – kérdezték fivérei – Hasztalan kerestük eddig.

– Azt hiszem, apánk csakugyan meghalt. Ott hevernek a csontjai! Saját szememmel láttam – mondta a legidősebb.

– Valóban? – kérdezték a többiek. – Gyerünk, nézzük meg mi is! – és elindultak.

A legidősebb a csontvázhoz vezette őket és megmutatta nekik.

– Csakugyan, ez ő! Élesszük fel! – mondták.

Az egyik a csontokat rakosgatta, a másik varázsszerért ment, a harmadik a csontvázat illesztette össze. Utána megrágták a varázsszert és az ízületekre kenték. Felállították a csontvázat és az átalakult – hangyásszá! Ugyanis a csontváz egy – társa által megölt – hangyászé volt!

Egy bozontos szőrzetű hangyász emelkedett fel előttük, brummogott, csak brummogott és bámult rájuk. A kasinauák – akik felélesztették – annyira megrémültek tőle, hogy futva elmenekültek.

Már nagyon messze jártak, amikor megálltak, de még mindig csak reszketve mertek visszatekinteni. Ugyanabban a pillanatban a hangyász felpattant és elfutott.

A kasinauák visszatértek otthonukba és elmesélték anyjuknak:

– Nagy halom csontot találtunk, és azt hittük, elhunyt apánk csontváza. Átváltoztattuk a csontokat, de – ó szörnyűség! – egy hangyászt kellettünk életre! Az felemelkedett, brummogott, csak brummogott és bámult ránk. Rettegve rohantunk el onnét. Aztán visszaneztünk. Abban a pillanatban a hangyász futásnak eredt és eltűnt. Úgy gondoltuk, jobb lesz, ha hazatérünk.

Így beszéltek anyjukhoz, aki soha többé nem engedte el őket hazulról. Még vadászatra sem mehettek.

KABOI

Karazsa

Kaboi, a karazsák ősatya, az alvilágban lakott népével. Amikor a földet éjszaka borította, ott akkor sütött a nap, és így volt ez fordítva is. Egy alkalommal lehallatszott a Seriema strucc hangja, és Kaboi elhatározta: néhány ember kíséretében követi a hang irányát. Egy lyukhoz jutott, mely a föld felszínére vezetett. A nyíláson azonban csupán emberei tudtak áthaladni, ő – kövér teste miatt – bennrekedt és csak fejét kidugva tudott körültekinteni. A karazsák bejárták a vidéket, rengeteg gyümölcsfát, méhet és vadmézet találtak, de láttak jó néhány kiszáradt fát is. Mindezeket a reájuk várakozó Kaboihoz vitték és megmutatták neki, miket találtak.

– Jóllehet a vidék szép és termékeny – szólt Kaboi – a korhadt fa mégis arra mulat, hogy itt minden élő mihamarabb a halál áldozata lesz. Ezért jobb, ha visszatérünk és ott maradunk, ahol eddig éhünk.

Kaboi birodalmában ugyanis az emberek igen magas kort értek meg; csak akkor haltak meg, amikor az öregségtől már mozdulni sem tudtak.

Kaboi visszatért népéhez és megmutatta a gyümölcsöket: ekkor majdnem mindenki fel akart menni a Felső Világra. Jóindulatúan óvta őket:

– Mindent megtaláltok odafenn, amire szükségetek van, de nem éltek sokáig.

A nép egy része mégis elindult és benépesítene a földet. Másik része ott maradt Kaboinál az alvilágban: akik lenn élnek, erőből duzzadnak, fenn, a földön élők pedig napról napra jobban pusztulnak.

A VARÁZSNYÍL

Karazsa

Az erdőben élt két hatalmas bögőmajom; ha elfogtak egy embert, mindjárt megették. Egyszer két fivér elhatározta: felkerekednek és megölik a majmokat. Útközben találkoztak a varangyosbékával.

– Hová visz utatok? – kérdezte tőlük.

– Megyünk, hogy megöljük a majmokat.

– Vegyetek el feleségül, aztán elmondom, mit cselekedjete, máskülönben a biztos halálba rohantok!

A fivérek nevettek és továbbmentek. Nemsokára eljutottak egy fához, annak tetején ültek a majmok, nyilakkal felszerelve. A fa alatt körös-körül embercsontok fehérlettek: a majmok áldozatainak maradványai. A fiúk is hoztak magukkal nyilakat és tüstént löni kezdték a majmokat. De a nyílvesszők nem okoztak kárt bennük, mert az állatok ügyesen elhajoltak. Most ők is támadtak. Először az egyik fiút a jobb szemén, aztán a másikat a bal szemén találták el. A majmok legyőzték a két fivért.

Otthon maradt még egy fivér. Beteg volt: testét sebek és kelevények borították. Csupán nagyanyja értett a gyógyításához. Egyszer ő is elment madarászni. Az egyik nyílvessző a kígyó ürege előtt fúródott a földbe. A kígyó előkúszott és ezt kérdezte:

– Mit csinálsz itt? Hogyan tudsz ilyen betegen vadászni?

– Hát – válaszolta sóhajtozva – bizony beteg vagyok és nagyon szerencsétlen; mindenki elhagyott, fivéreim meghaltak, csupán nagyanyám szánt meg és gyógyít engem.

A kígyó így szólt:

– Adok neked gyógyszert, de el ne áruld senkinek, hogy én segítettem rajtad! – és a fiú testét tetőtől talpig bekente fekete színű gyógyírral.

A fiú hazatért, az öregasszony megkérdezte tőle, mitől lett ily fekete.

– Elszenesedett fák alatt pihentem – mondta. Másnap a kígyó ismét bekente, és a fiú ugyanazt mondta nagyanyjának, mint előző

nap. Harmadnapra meggyógyult. Elhatározta, útra kel, megbosszulja fivéreit.

A kígyó átnyújtott neki egy nyilat és így szólt hozzá:

– Ezzel a fegyverrel meg tudod ölni a majmokat, akik fivéreidet megették. Útközben találkozol majd a varangyosbékával. Felszólít, hogy légy a szolgája: úgy teszel, mintha elfogadnád, aztán becsapod.

Amint a varangyosbékához ért, úgy tett, ahogyan parancsolták. A béka jutalmul azt tanácsolta a fiúnak, hagyja, hogy a majmok lőjenek először, ő pedig az állatok szemére célozzon.

Így jutott el a szörnyek fájához és látta, hogy körülötte fivéreinek csontjai hevernek. A majmok felszólították, lőjön rájuk. Ő azonban csendben várakozott, és amikor azok nyilazni kezdtek, azonnal válaszolt és először az egyiket, aztán a másikat lőtte szemén. A majmok lefelé zuhantak, de hosszú farkuk fennakadt az ágakon. A varangyosbéka tanácsára a fiú a gyíkot küldte fel a majmokért.

A fiú visszatért a kígyóhoz és elmesélte szerencsés kalandját. A kígyó most egész köteg nyilat adott neki: olyan hatalom lakozott egy-egy nyílvevőben, hogy kilövés után nemcsak elejtette a vadat, hanem vissza is repült a zsákmánnyal. Gyümölcsöt, mézet meg mindenféle mást is lehetett az ilyen nyilakkal találni. Az egyes vadászmodokhoz más-más nyíl meg egy különleges – tökedénybe zárt – varázserő tartozott; az utóbbival a túl sebesen viasszálló nyilat kellett fékezni vagy nyugvásra bírni.

A fiatalember így könnyedén hozzájutott mindenféle állathoz meghalhoz. Nemsokára feleséget szerzett magának, kunyhót épített és nekilátott az ültetvénynek. Feleségét figyelmeztette: senki ne használja távolléte alatt a nyilakat, mert különben mindenki meghal. Egyszer azonban sógora rávette az asszonyt, adja oda a nyilakat. Kezdetben nem volt semmi baj: a vaddisznó- és hallövő nyíl engedelmesen szolgált, a varázserő pedig utána megállította a vesszőket. De a méznyíl visszatértekor hirtelen megjelent egy hatalmas méretű, kísérteties fej, széles, óriási szájában vicsorító fogak látszottak. A sógor elfutott rémületében, nem gondolt az ellenszerre. A kíséret nekiesett az embereknek és akit ért, megölt. A nagy zajongásra előkerült az ültetvényen dolgozó fiú is, ő aztán végre ráncbaszedte a szörnyeteget. De az már a fél falut megölte.

A fiú elment a kígyóhoz és elsírta bánatát.

– Joggal panaszkodol, ám a helyzeten már nem lehet változtatni! Holnap reggel együtt megyünk vadászatra és Piraruku-halat fogunk. Ha beleütközhöl valamelyik leányomba, azonnal szólj!

A kígyó másnap egész családjával a tóhoz vonult és ott találta a karazsa indiánokat hálókkaal felszerelve. Amíg azok halásztak, a fiatalember az erdőt járta a kígyóval. A kígyó egyik leánya megérintette a fiút, de ő nem szólt semmit.

A kígyó ekkor Piraruku-hallá változott és rávette a fiút: kövesse! Mindketten beleúsztak az egyik karazsa indián hálójába. A kígyó kisiklott az egyik résen, a fiút azonban a karazsák partra vonszolták. Az egyik indián bottal agyon akarta verni, de a hallá változott fiú megragadta az indiánt és a vízbe rántotta, ekkor az elengedte a botot. A kígyó látta, hogy segítsége nélkül a fiú végül is elpusztul, kisegítette a hálóból, majd visszavarázsolta.

– Ez volt a büntetésed – kiáltotta – mert nem szóltál amikor a leányom megérintett!

AZ ALLIGÁTOR ÉS A VESZEKEDŐ ASSZONYOK

Karazsa

Egy falu asszonyai időnként eljártak egy tóhoz, melynek partján egy nagy alligátor lakott. Itt építettek maguknak kunyhókat, berendezték főzőeszközökkel, edényekkel és más mindenfélével. Tolldíszeket és szép öveket is vittek oda magukkal, azonkívül mosuszt is, amivel testüket kenték. Az egyik asszonyt mind e díszekkel föléesítették és bőrét bekenték mosusszal. Így felcícomázva kiült a vízpartra, míg a többiek az erdőben gyümölcsöt szedtek, sütöttek-főztek vagy halásztak.

A feléesített asszony, amint a többiek eltávoztak, elkiáltotta magát:

– Gyere, alligátor, hozzál halakat!

– Megyek! – válaszolt az alligátor és máris előjött: egy batyura való halat hozott magával. Fejét az asszony combjára fektette és hagyta, hogy az leszedje fejéről az élösdiket, majd elaludt. A többi asszony ezalatt sütött-főzött, majd az ünnepség végére hazatért és a férjeknek megmutatta az üres tökedényeket. A felcícomázott asszony továbbra is az alligátorral maradt és csak később követte őket.

Telt-múlt az idő, és a férfiak már nagyon csodálkoztak, hogy az asszonyok mindig üres edényekkel jönnek haza. Elhatározták: végére járnak a dolognak. Egyikük megparancsolta fiának, legközelebb kísérje el az anyját. Az asszonyok csak hosszú vonakodás után engedték maguk közé a fiút, s aztán a fiú elmesélte a férfiaknak, miket tapasztalt.

Két nap múlva a férfiak kimentek a tóhoz, míg az asszonyok odahaza dolgoztak. Bekenték magukat mosusszal és az alligátort szölongatták. Mint máskor, most is előjön, halakat hozott magával és elaludt. A férfiak aztán bunkósbottal agyonverték és az erdőbe hajították. Utána vadászatra mentek és még több alligátort,

kócsagot, kacsát meg dögkeselyűt megöltek és a zsákmánnyal hazatértek. Gúnyosan kiáltottak asszonyaik felé:

– Becsaptatok minket, most aztán egyétek meg a dögkeselyű húsát!

Egy másik napon az asszonyok ismét kimentek a tóhoz: de az alligátor nem jött elő. Az erdőben találták meg holtestét. Felbőszülten hazasiettek, íjat-nyilat készítettek maguknak és harcra hívták a férfiakat. A férfiak nem vették komolyan a kihívást és a nyilakat fordítva helyezték az íjakba, hogy ne okozzanak kárt az asszonyokban. Az asszonyok azonban hegyes nyíllal lőttek és megölték a férfiakat, csupán az a néhány menekült meg, aki idejében el tudott szökni. Az asszonyok elvonultak a folyón lefelé és eltűntek. Azóta semmit sem hallani róluk.

Amíg az alligátor élt, a többi alligátor is tudott beszélni. Azóta egyikük sem beszél.

A SÁNTA NAP

Karazsa

Kaherero, egy karazsa kisleány férjhez ment a gazdag Sokroehez. Elküldték az erdőbe, hogy tűzre való fát szedjen. A Nap azonban oly gyorsan áthaladt az égbolton, hogy az éjszaka még a munka befejezése előtt beköszöntött. Kaherero így panaszkodott anyjának:

– Miért mentem ilyen gazdag és hatalmas férfihoz, ha továbbra is gyorsan kell dolgoznom? Ezt nem bírom tovább. Tegyéél valamit, hogy a Nap lassabban haladjon!

Az anya ekkor felküldte fiát. A fiúnak sikerült a Nap egyik lábát eltörnie. Azóta a Nap lassabban halad.

A SZIVÁRVÁNY FIA

Moszetene

Egy kisleány egyszer elment a folyóhoz és eltűnt. Egy év múlva visszatért és elmesélte, hogy a vízben találkozott egy emberrel és nála maradt. A kisleány maniokgyökeret gyűjtött és ismét a folyóhoz ment.

Két vagy három év múlva már kisfia is született, azt is magával hozta. Gyűjtött maniokgyökeret, hogy csicsa-bort készítsen belőle, utána pedig megint eltávozott a folyó irányában.

Egy napon eljött a kisfiúval és otthagya az anyjánál. Távozása előtt figyelmeztette anyját, vigyázzon a gyerekre és ne hagyja sírni. A kisfiú így nagyanyjánál nőtt fel.

Ám egyszer csak a fiú sírva fakadt, s ugyanakkor megeredt az eső is. A fiú piros, sárga, zöld és kék színt öltött magára, mint a szivárvány; utána pedig elhajtotta az esőt.

A leány visszatért s elvitte a fiát. Nemsokára ismét megjelent maniokért és megint nagyanyjánál hagyta a fiút. Szólt anyjának, vigyázzon, ne hagyja a gyereket sírni. Hiába vigyázott rá, egyszer mégiscsak sírva fakadt. Zuhogott az eső, a fiú pedig Opito, a szivárvány minden színében ragyogott. A fiú elhajtotta az esőt. És továbbra is nagyanyjánál maradt.

Egy napon megjelent a kisfiú apja s egy patakhoz vezette. Otthagya s még most is ott van. Időközben egészen nagyra nőtt. Amikor az égbolton a szivárvány előbukkan, akkor a fiú felemelkedik a folyóból és elkergeti az esőt.

A NAGY KÍGYÓ

Moszetene

Volt egyszer egy férfi meg egy asszony. Szerettek volna valami állatot szerezni, hogy fölnevelhessék. Betértek az erdőbe, de nem találtak egyetlen állatot sem. Végül egy füves síkságra jutottak és egy fűszálon meglátták Nyokót, a gilisztát.

– Vigyük haza és neveljük fel – szolt az asszony.

Hazavitték Nyokót, készítettek egy egészen kicsi tálacskát agyagból és abba helyezték. Meg akarták etetni. Banánt adtak neki, de nem ette. A giliszta úgy megnőtt, hogy nagyobb tába kellett áthelyezni, mert a régiben már nem fért el. Mindenfélét adtak neki, de nem evett semmit.

Egy napon a férfi lőtt egy madarat. Nyoko abból sem evett. A férfi végül a madár szívét adta neki: azt megette!

Most végre megtudták, mit eszik a giliszta. A férfi minden áldott nap több madarat is lőtt és szívüket Nyokónak adta. Nyoko ugyancsak megnőtt már, tányért kellett készíteni, hogy belefeküdjön. A férfi mindenféle madarat és vaddisznót, meg tapírt is lőtt. A giliszta csak a szívüket ette. Annyira megnőtt, hogy egy hatalmas edényt kellett készíteni, mert már csak abban tudott feküdni. A férfi egyre-másra lőtt mindenféle állatot, de a giliszta – már akkora volt, mint egy kígyó – csak a szívüket ette. Olyan nagyra nőtt, hogy már nem fért az edénybe és így a kunyhó előtt a földön feküdt. Nyoko evett és nőttön-nőtt. A férfi vadászott, folyton csak vadászott, de egyszer csak kipusztult minden állat. A férfi most már az emberekre kezdett vadászni és azoknak a szívét adta a kígyónak. Az emberekre karvastagságú nyilakkal lőtt. Végül már a környéken lakó embereket is megölte, így egy másik településhez ment. Ott is nagyon sok embert megölt, és a szívüket Nyokónak adta. Csodálkoztak az emberek, vajon ki öl meg ennyit közülük. Jaguár biztos nem lehet.

Egy napon a férfi, szokás szerint, a faluhoz ment, hogy emberekre vadásszon. Egy kisleány üldögélt az egyik kunyhó előtt. A férfi lenyilazta és szívét kivette. A leány fivére a kunyhó belsejében éppen nyilakat készített; meglátta ezt, kiugrott a kunyhóból, kitépte a

férfi kezéből a nyilakat, megölte a támadót. A falubeliek mind előjöttek és a férfi hulláját a főtérrre vitték, majd testét telilőtték nyilakkal.

Néhány nap múlva az asszonyt nyugtalanította férje távolmaradása, Nyoko pedig éhezett. Az asszony töprengett férje hollétén, majd szólt a kígyónak, hogy keresse meg apját.

Nyoko először nem mozdult. De végül felkelt. Fejét felemelte és elindult az ég felé. Feje már az égboltot érte, de farka még a földön volt. Ahogy feljebb mászott a Nap, úgy csúszott feljebb a kígyó is. Pontosan délben lefelé indult. Körülnézett és meglátta a nyilakkal teletűzdelt férfit a falu főterén.

Nyoko a falu felé igyekezett. Először sok-sok, mindenféle színű kígyóvá alakult. Amint egy kígyó a kunyhóba kúszott, az emberek megölték. Helyében azonnal megjelent egy más színű. Nyoko végül körülölelte a falut: egyetlen ember sem tudott kijutni. Az emberek a kígyó testét telilőtték nyilakkal, mint a sündisznó tüskéi álltak ki belőle a nyílvesszők.

Nyoko nőtt, folyton csak nőtt, és végül egészen ránőtt a falura és így minden embert megölt. Aztán férfivá változott, felélesztette nevelőapját és együtt megették az emberek szívét.

Nyoko most a Tejút.

DOHIT

Moszetene

Dohit lejött a földre. Agyagbabákat készített s emberré változtatta őket. Utána egy létrán felmászott az égbe. Amikor felért, jó szorosan becsukta maga után az ég kapuját. Hosszú ideig ott maradt.

Egy napon Dohit ismét meg akarta látogatni a földet. Társától, Keri kondorkeselyűtől megkérdezte:

– Hogyan juthatok le, mert ugyan jól becsuktam a kaput.

Dohit nekilátott, kiirtott és kigyomlált egy darab földet az égben. Utána pedig nekifogott társával és egy kerek lyukat ásott. Sok-sok földet kihánytak már, míg végül sziklába ütköztek. Az ásás olyan nehéz volt, hogy Dohit a földre borult és sírva fakadt. Hosszas küszködés után sikerült végre olyan mélyre ásniuk, hogy egy kis lyukon át megpillantották a Földet.

– Hogyan jutok most le? – töprengett Dohit. Ujjával kivett egy kis nyálat a szájából és azt lecsorgatta a lyukon keresztül: egészen a Földre ért. Azon aztán lemászott. Keri pedig követte. Keri már majdnem földre ért, amikor a nyál hirtelen szétpukkant: a madár leesett s egy sziklán összezúzta magát.

Dohit megéhezett. Elment az emberekhez és enni kért. Sok hal volt náluk, de nem akartak adni neki. Néhány helyen a férfiak adtak volna, de az asszonyok nem. Dohit rengeteget gyalogolt már, de sehol sem kapott enni. Ezért aztán minden embert keselyűvé, hangyává és más állattá változtatott.

Tovább vándorolt. Először a piros majmok otthonához ért. Ezek akkor még emberek voltak. Ingeiket festettek pirosra, amikor beállított.

– Mit csináltok? – érdeklődött Dohit.

– Ingeket festünk! – válaszoltak bosszús hangon.

Dohit tovább ment és ismét megkérdezte:

– Mit csináltok?

– Nem hallottad? Ingeket festünk!

Dohit ezeket mind piros majmokká változtatta. Elővette íját. lenyilazott egy majmot és megette. Kitépte a majom szőrét, és a

szőrszálakból újabb majmok keletkeztek: ezek a szélrózsa minden irányában szétszéledtek és fákra másztak.

Dohit útra kelt, hogy más emberekkel is találkozzon, és így került össze Bákával, a mókussal. A mókus megmondta Dohitnak, hogy le fogja nyilazni. Dohit arra kérte Bákát, célozzon egy vastag fára. Báka lőtt, és nyila átfúródott a fa törzsén. Dohit bizony kissé megijedt ettől és megkérte a mókust, még egyszer lőjön. A második nyíl nem hatolt keresztül a fán. Báka odament a fához, felmászott rá, hogy kihúzza a nyílveesszőt. Elérte a nyilat s abban a pillanatban mókussá változott.

Dohit ment, mendegélt és útközben, mint egy gyermek, csupán játékból, mindenféle fába belelőtt egy-egy nyílveesszőt. Az egyik bennragadt a fába, és Dohit nem tudta kihúzni. Ekkor a nyilat éjjeli majommá változtatta.

Tovább ment és Kénával, a madárral találkozott. Dohit is szeretett volna úgy repülni, mint Kéna. A madarak kölcsönöztek Dohitnak egy-egy tollat és azokat vállára erősítette. De így sem tudott levegőbe emelkedni. A madaraktól ismét kapott egy-egy tollat, és így már fel tudott szállni a Kéna-madarakkal együtt.

Egy falu közelébe jutottak. A madarak ekkor Dohit vállából kihúzták a kölcsönzött tollakat. Dohit lezuhant: egy Csima-fára esett. A fa nőni kezdett és oly magasra nőtt, hogy Dohit nem tudott lejutni róla. Egészen kicsivé zsugorodott és egy fabogár hátára mászott. Így aztán megindultak lefelé a fán. A földre érkezés előtt azonban a bogár ledobta háláról Dohitot; Dohit lezuhant és egy tüskén fennakadt.

Arra járt egy jaguár, és Dohit megkérte, segítse le a tüskéről. A jaguár nem tudta leemelni, de nyelvét felsebezte. Dohit most a nagy vadmacskát hívta. De most sem sikerült lekerülnie a tüskéről. Dohit végül is a kis vadmacskát szólította magához, és az lesegítette.

Dohit tovább vándorolt, eljutott egy faluba. Sok-sok ember lakott ott. Egy varázsló is élt köztük. Az éppen egy kígyón üldögélt és közben bűgőcsigával játszogatózott. A varázsló felállt és elment valamiért. Közben Dohit odament a kígyóhoz és ráült.

A varázsló visszatért és azt javasolta Dohitnak, vívjanak párbajt. A varázsló egy bottal Dohitra sújtott s a földhöz szegezte: fején és a testén döfte át a botot. Dohit mozdulni próbált, de a föld úgy

megremegett, hogy majd szétesett. A varázsló még egy botot szúrt Dohitba. Már moccanni sem tudott. Azóta nincs többé földrengés.

Dohit adott a varázslónak egy víztartó edényt. Ez folyton nőtt és egyre súlyosabb teherré változott, A varázsló és a többi ember hordta a vizet, arrafelé, amerre ma a folyók forrásvidéke található. Annak idején a folyók medre száraz út volt.

Útközben elfáradtak és hatalmas kövekké merevedtek. Egyedül a varázsló tért vissza. A magával cipelt edényből az egyik oldalán kiöntött egy kevés vizet: így született a Manuri folyó. Másik oldalán is kiöntött egy keveset és abból lett a Beni folyó.

Ha itt lent reng a föld, akkor Dohit éppen parancsot ad a varázslónak: öntsön ki vizet! Erre szokott a varázsló fentről mennydörgéssel válaszolni.

A BOLDOGTALAN KOLIBRI

Csiriguano

Egyszer két kisleány meghallotta, hogy a kolibri furulyázik. Olyan szépen játszott, hogy az egyik kisleány így szólt:

– A felesége akarok lenni. – Fölkereste a kolibrit és vele aludt.

– Menjünk az én házamba! – mondta a kolibri. Elindultak, és odaértek a fészekhez: de az oly kicsiny volt, hogy a kisleány nem fért bele. Így aztán visszatért a falujába.

Este a kolibri a falu elé röppent és játszott furulyáján, hogy előcsalja szerelmesét. A kisleány meghallotta:

– A kolibri az, ő muzsikál!

De többé nem ment oda hozzá. A kolibri esténként elrepült a faluhoz, s a legszebb dalokat játszotta hangszerén. A kisleány azonban nem akart vele menni, hiszen olyan kicsi a kunyhója.

A KULLANCS ÉS A STRUCC VERSENYE

Csiriguano

A kullancs és a strucc elhatározta, hogy versenyre kel: derüljön ki, melyikük a jobb futó. Már a rajthoz készülődtek, amikor a kullancs felugrott a struccra és belekapaszkodott az egyik szeme sarkába.

Amint egy darabot futott, a strucc oldalra pillantott, kíváncsi volt, látja-e még a kullancsot, s mivel az a szeme sarkában üldögélt, a strucc maga mellett látta. A madár fokozta az iramot. Egy idő múlva ismét oldalra pillantott és még mindig maga mellett látta ellenfelét.

A strucc lélekszakadva vágatott, de amint a cél elé ért, a kullancs kiugrott a strucc szeme sarkából és így elsőnek futott be.

Így nyerte meg a kullancs a futóversenyt.

HOGYAN KERÜLT AGUARATUNPA FIVÉRE AZ ÉGBOLTRA?

Csane

Aguaratunpa együtt lakott fivérével. Egy kosárban két kis papagájt tartott. Egy napon a madarak egy ültetvényhez repültek és ott kukoricát ettek. Hazafelé indultak. Egyikük csőrében kukoricaliszt látszott.

– Honnan van ez? – kérdezte Aguaratunpa.

– Egy távoli, napnyugati ültetvényről – válaszolták a papagájok.

Másnap Aguaratunpa elküldte a papagájokat. Azok elrepültek, és ő követte őket. Amint odaért, letört magának egy cső kukoricát. Ekkor előjött az ültetvény tulajdonosa s észrevette, hogy lopják a kukoricát. Aguaratunpa hiába bújt el, az ültetvényes megtalálta, ugyanis a kukorica letörésekor a tolvaj megsebezte kezét-lábát, és amerre ment, vérnyomok követték.

Az ültetvényes így szólt Aguaratunpához:

– Miért loptál kukoricát tőlem? Ha kértél volna, adtam volna.

Több cső kukoricát tört le és átadta Aguaratunpának. Ő hazavitte és az ajtó mellé rakta őket.

Másnap reggel, amint felébredt, észrevette: a kis halom megterebélyesedett, egészen a tetőig ért.

Fivére kérdezte, honnan való a kukorica.

– Nagyon messziről – válaszolt Aguaratunpa. – Nem vezet oda út, ezért nem találhatod meg.

Fivére mégis fölkerekedett és eljutott az ültetvényhez; ott aztán tököt talált és jól evett belőle. Aguaratunpa a fivére után ment, de már holtan talált rá, ugyanis a fivér mérges tököt evett

– Megkísérlem életre kelteni – mondta Aguaratunpa. – Kezébe vette az Ibuahuaszu-növényt és azzal csapkodta a holttestet. Majd ráugrott fivére felsőtestére, utána pedig fejétől a talpáig végigugrált rajta.

Fivére feléledt és így szólt:

– De nagyot aludtam.

– Nem aludtál te, hanem halott voltál – válaszolt Aguaratunpa. Ezek után pedig fivérét felküldte az égbe. Amikor Aguaratunpa fivére sétára indul, dörög az ég.

AZ ASSZONY, AKI ELKÍSÉRTE FÉRJÉT AGUARARENTÁBA

Csane

Volt egyszer egy asszony; a férje meghalt. Éjszaka a férj szelleme ember alakban betért hozzá s ott hált nála. A szellem kérte az asszonyt, jöjjön vele falujába, Aguararentába. Az asszony követte férje szellemét.

A falutól nem messze ének és zeneszó ütötte meg fülét. Férjével a piactérre mentek, ott éppen nagy tivornyázás folyt. A mulatozók közt sok olyan halottat is látott, akiket még régebből ismert. A halottak féltek tőle és elhúzódtak. Az asszony hajnalhasadtáig ott maradt; minden kunyhó eltűnt addigra a térről, és ő egy rókanyomokkal tele síkságon találta magát. Férje patkánnyá változott. Az asszony egész nap egy jánoskenyérfa-törzsön üldögélt.

Amint besötétedett, az emberek visszatértek és folytatták a mulatozást. Reggel a halottak megszólaltak:

– Én fatörzssé válók, úgy megyek ... Én rókává válók, úgy megyek... Én denevérré válók, úgy megyek... – és így tovább.

Az asszony hazatért. Férje búcsúzóul ennyit mondott:

– Eljövök érted.

Három nap múlva az asszony meghalt. Így követte férjét Aguararentába.

UTÓSZÓ

Dél-Amerika őslakóit, az indiánokat, kultúrájuk fejlettsége szempontjából két nagyobb csoportra szokás osztani: úgynevezett „magas-kultúrájú” és természeti népekre.

Az előbbiek közé tartoznak a perui-bolíviai-kolumbiai Andok vidékén élő népek, a közép-amerikai mayákhoz és aztékokhoz hasonlóan birodalmakat alapító, államiság fokára jutott inkák, csibcsák stb. Jelen kötetben e népek mítosz-anyaga nem kapott helyet.

Az előbbi csoportnál általános kulturális fejlettség tekintetében primitívebb természeti népek lakják Dél-Amerikának az Andok vidékén kívül cső hatalmas területet. Az Amerika felfedezései követő évszázadokban a tengerparti indián lakosság a kontinens belsejébe, elsősorban az Amazonas-medence környékére húzódott. Ez a fehér ember számára szinte áthatolhatatlan trópusi őserdőkkel borított vidék menedéket biztosított az indiánoknak a szakadatlanul előrenyomuló európai hódítók, gyarmatosok előtt. Azok az indiánok, akik nem tudtak elvándorolni, jórészt elpusztultak, vagy pedig a portugál, illetve spanyol ajkú gyarmatosokkal keveredve, elvesztették eredeti kultúrájukat. Ilyen „törzs-szórványok” ma is találhatók Brazília egyes vidékein, Chilében stb. Az őserdei vidékre visszahúzódó indiánok azonban többnyire megőrizték törzsi egységüket, kultúrájuk viszonylagos „tisztaságát”. Ha a dél-amerikai indiánok – európai hatástól mentes – műveltségébe kívánnak betekinteni, a trópusi indián törzsek életét kell szemügyre vennünk.

Dél-Amerika északi és észak-nyugati részén (Brazíliában, Kolumbiában, Venezuelában, Guyanában, Kelet-Peruban és részint Bolíviában) élő indiánokat összefoglalóan trópusi őserdei törzseknek szokás nevezni. Jelentős részben földművesek, de gazdasági életükben nagyon fontos a gyűjtögetés, vadászat és halászat is. Ez a jellegzetes, erdei „fél-földműves” lakosság nagymértékben függ a természeti környezettől. Az indián kis tisztásokat hasít egyszerű

kőbaltájával a sűrű erdőből, és az aljnövényzet felégetése után ásóbotja segítségével – az ekét vagy a kapát az indiánok nem ismerték – elülteti maniokgyökerét, kukoricáját vagy burgonyáját. Az ültetvény talaja a megfelelő kezelés hiányában általában 4–6 év alatt kimerül: ilyenkor az indián telep egész lakossága felkerekedik új ültetvény létesítésére. (*Hogyan tanította az őz a kasinaua indiánokat földművelésre?*) A rendszertelen földművelés folytán fontos táplálékszerző tevékenység a vadászat és halászat is. Az előbbit íjjal, nyíllal, dárddal, fúvócsővel üzik, a halászhoz íj-, nyíl mellett különböző hálókát, varsákat is használnak. Jellegzetes trópusi módszer a „mérgező-halászat” (*A halázméreg keletkezése*). Településük, hajlékformájuk is vándor életmódjuktól függ: igen ritka a hosszabb megtelepedésre valló szilárdabb ház, inkább csak könnyen fölállítható kunyhókban laknak. Ezek legfőbb be- rendezése a függőágy. (*Hogyan került az égre az Orion?; A jaguár és az eső*). A nemek szerinti munkamegosztásban a természeti népeknél világszerte megfigyelhető renddel találkozunk: a vadászat-halászat és a földművelés nehezebb munkál igénylő része (erdőirtás, égetés) a férfiak dolga, az ültetvény gondozása, a kézművesség általában (agyagedény-készítés, szövés-fonás) és a háztartási teendők a nők feladatkörébe tartoznak. A nő tehát fontos gazdasági tényező, s ez többek között a társadalmi éleiben is nyomot hagy.

A trópusi indián törzsek társadalmi szervezete meglehetősen laza. Csekély hatalmú törzsfőnök (tapasztalt vadász, bölcs öreg vagy néha a varázsló) irányítása alatt apró falu-közösségek alakultak ki (*Isi, a gyümölcs fia*). A családi éleiben az anyai ág is jelentős, leszármazás-, öröklés- és házasság-jog szempontjából egyaránt (pl. az ifjú férj rendszerint menyasszonya házába költözik). Gyermek születése, ifjak avatása, házasság vagy a közösség egy tagjának halála az egész törzset megmozgatja: sokszor heteken át tartó ivásra, álarcos-táncos szertartásokra kerül sor.

Az indiánok élete teljesen a természettől függ, és ez – az indiánok vallási világképének sajátos rendje szerint – természet és élet, pontosabban növény és ember mágikus-mitikus azonosulásához vezet. Hasonló közelségben áll ember- és állatvilág is. Ez a szemlelet a trópusi indiánok egész szellemi kultúrájára rányomja bélyegét. A természet közelsége, az attól való függés

tükröződik szertartásaik, táncaik, dalaik, mítoszaik minden részletében.

Egész Dél-Amerikában a trópusi vidéken élő indián törzsek (aravak, karib, tupí stb.) mítosz-kincsét ismerjük legjobban. A mítoszok szakszerű gyűjtése a múlt század második felében indult meg. Gazdag gyűjtemények láttak napvilágot, és századunk elejére már nemcsak néhány törzs, hanem egész területek folklóranyagát feldolgozták a kutatók. A nagyszámú mítosz összehasonlító, elemző vizsgálata alapján lehetővé vált az indián mitológia néhány alapvető vonásának, jellegzetességének megállapítása. A legjelentősebb gyűjtőmunkát Koch–Grünberg, Nimunedaju, Roth, Ehrenreich és Nordenskiöld néprajztudós végezte, a legalaposabb összehasonlító vizsgálatok Ehrenreich nevéhez fűződnek.

Már az első gyűjteményekből kitűnt, hogy a területileg egymástól igen távol lakó csoportok mítosz-kincse nemcsak témák, hanem felépítés és részletek szempontjából is nagymértékben hasonló. Ez természetesen több tényező eredménye, mindeneseire közrejátszott ebben a közös észak-ázsiai eredet (az indiánok a Bering-szoroson keresztül vándoroltak be Észak-Ázsiából Amerikába) és az Amerikába vándorlás során létrejön hosszabb-rövidebb ideig tartó törzsi együttélés is.

Ez a mítosz-anyag két fő részre csoportosítható: eredet-mítoszokra és állatmesékre. Előbbiek közé tartoznak az asztrális- és hős-mítoszok, míg az állatmesék sorába a ritkán található életképszerű mesék. A különböző típusú mítoszok és mesék egy törzsön belül is keverednek. Az eredet-mítoszok leggyakoribb témája a kultúrnövények, a tűz, különböző eszközök keletkezése (a mítoszok szerint ezekhez a kulturális javakhoz az indiánok valami hős vagy egy segítő állat révén jutottak). Különös – az agrár-népek vallási világképére jellemző – felfogás tükröződik azokban a mítoszokban, amelyekben bizonyos növényeket halottak testéből származtatnak (*Az első Pashiuba-pálma*). A mítoszok gyakori szereplői a hősök köré helyezett démonok, míg az állatmesék legfőbb – az Amazonas vidékén és a Guyanában élő törzsek meséiben folyton visszatérő – hőse a teknős, aki mindig túljár a jaguár vagy más állatok eszén. Ez a teknős-ciklus több kutató véleménye szerint afrikai, részben pedig európai hatást mutat.

Az eredet-mítoszokban – sajátos szemlélet megnyilvánulásaként – a fogalmak átértelmezésének, a dolgok minden átmenet nélküli varázslatos szerepcseréjének folyamata figyelhető meg. Ez különösen állatokkal és eszközökkel kapcsolatban fordul elő (a *Hogyan keletkezeti az éjszaka?* című mesében az eszközök állatokká válnak – a baltából harkály, a bozótívágókésből pedig olyan „farágó” trópusi bogár lesz, mely fűrészként vágja az ágakat, indákat). Az eredet-mítoszok több hű részlete lehetővé teszi, hogy egyes szertartások, szokások, eljárások régi képét rekonstruálhassa a kutató. Több mítosz a nőt kirekesztő „férfitársaság” intézményének eredetével vagy egyes ünnepségek keletkezésével foglalkozik. E mítoszok egyes szertartások elemzéséhez nyújtanak segítséget a kutatónak.

Az eredet-mítoszok gyakran szerkezeti aránytalanságot mutatnak; ez a sokszor nem egybefüggő párhuzamos cselekmény és a sűrűn változó szereplőkről elmondott újabb és újabb részletek halmozódásának eredménye. Ám ezek a mítoszok és az állatmesék is bővelkednek jó megfigyelőképességről tanúskodó leírásokban. A mindennapi életből merített, néha szinte szenvtelenül felépített történeteket meg-megtörik groteszk részletek, friss – néha kissé drasztikus – humorra, gazdag fantáziára valló helyzetek.

Ami a mesemondókat illeti, Koch–Grünberg szerint ritka a jó előadó, de azt élmény hallgatni. Nemcsak hallgatni – írja – hanem látni is kell, amikor este, tábortűz köré gyűlt társainak előadja a drámai fordulatokban gazdag mítoszokat: a mesemondó indián időnként – az átélés izgalmától felugorva, heves taglejtésekkel – valósággal eljátssza elbeszélésének egy-egy részletét.

BOGLÁR LAJOS

JEGYZETEK

Aravak – Dél-Amerika északi részén és az Antillák szigeten élő indián törzsek. Trópusi erdőségekben laknak, főfoglalkozásuk a földművelés. Kiváló hajósok, lakóhelyüket gyakran változtatják, ennek következtében jelentős szerepük volt számos kulturális jelenség elterjesztésében. A hajdan központi hatalom által összetartott törzsek manapság szinte az egész trópusi Dél-Amerikában megtalálhatók. A kötetben szereplő aravak meséket Walter Roth és P. C. van Coll gyűjtötte a Brit- és Holland-Guyanában élő aravak törzsek közül.

Kasiri-bor – maniok-gyökérből készített erjesztett ital. A trópusi indián törzsek közt általánosan elterjedt. Elsősorban a különböző kultikus szertartások során fogyasztják.

Varrau – Dél-Amerika trópusi vidékén, Brit-Guyanában lakó, önálló nyelvel beszélő indián törzs. Folyamok mentén, elsősorban halászatból, részben földművelésből és vadászatból élő csoport. Nehezen megközelíthető, gyakran árvizes területük miatt, eredeti kultúrájukat, viszonylag jól megőrizték. A két varrau mesél Roth gyűjtötte.

Karib – hajdan az Antillák szigetein élt és ma Dél-Amerika trópusi őserdőiben (elsősorban Venezuelában és Guyanában) élő nagykiterjedésű törzscsoport és nyelvcsalád. Erdei földművelést folytatnak, kitűnő hajósok hírében állanak. Az utóbbi évszázadok során egyes karih törzsek hatalmas vándorlásokat hajtottak végre. Az itt közölt karib meséket Roth Guyanában gyűjtötte.

Arekuna – Venezuelában és Észak-Brazíliában élő, karib nyelvet beszélő indián törzs. Táplálékukat elsősorban halászat és földművelés révén biztosítják. Az itt közölt eredetmítosz az arekuna indiánok szellemi kultúráját kimerítően feldolgozó Koch-Grünberg gyűjtéséből származik.

Timbo – méregtartalmú inda. Az ún. „mérgező-halászat” során alkalmazzák az indiánok: gáttal elzárt folyókba vagy tavakba helyezik a növényt, s evezők segítségével a vízben elkeverik; az inda mérges nedve elkábítja vagy azonnal elpusztítja a halakat. A timbo az ember szervezetére nem ártalmas.

Taulipang – Guyanában élő, karib nyelvet beszélő indián nyelvcsoporthoz tartozik. Főfoglalkozása a halászat és a vadászat. Gazdag mitológiájukat Koch-Grünberg gyűjtötte.

Ásóbot – a kapás és ekés földművelést nem ismerő természeti népek legfontosabb földműves eszköze. Szinte valamennyi trópusi indián törzsnél megtalálható ez a fából hegyesre vagy evezőlapát alakúra faragott, botszerű ásó. E szerszám segítségével lazítja az indián földműves a földet, gyökerek gyűjtésekor vagy dugványok, magvak ültetésekor. Néhány törzs az ásóbotot harci buzogánynak is használja.

„A leányok háza” – néhány indián törzsnél megtalálható intézmény: a felserdült, avatásra vagy házasságra készülődő leányokat egy, e célra kijelölt kunyhóba zárják; az ilyen kolostor-jellegű hajlékokban tárolják a szertartások során használt kultikus eszközöket (álarcokat, táncbotokat stb.) is.

Tukano – hajdan harcias természetű indián törzscsoport Északnyugat-Brazília őserdőkkel borított vidékén. Főfoglalkozásuk a földművelés és a vadászat. Jellegzetes építményük a „nagyház” (maloka), amelyben általában 200–250 ember lakik. Az igen elterjedt tukano-nyelvet ma kb. 10 000 indián beszéli. A tukano mítoszt Barbosa Rodrigues gyűjtötte.

Tariana – Északnyugat-Brazíliában, Venezuelában és Kolumbiában élő, aravak nyelvet beszélő indián törzs. Halász-vadász és földműves életmódot folytatnak. Nagyméretű „közösségi” házakban laknak. Az itt közölt mítoszt Rodrigues gyűjtötte.

Kuraré – rendkívül erős hatású növényi mérge (Strychnos toxifera). A dél-amerikai indiánok a fűvőcső nevű vadászeszközből ilyen méreggel bekent apró nyilakat fújnak ki. A kuraré 3–4 perc alatt végez egy közepes termetű majommal.

Rio Negro menti indiánok – a Rio Negro az Amazonas egyik hatalmas mellékfolyója; a partján élő ismeretlen nevű törzsek között a múlt század vége felé B. Rodrigues számos mítoszt gyűjtött. Az itt közölt mese (*Mit mondanak a majmok?*) nyomán egy indián szólás-mondás keletkezett: „Így mondják a majmok!” Akkor szokták alkalmazni, ha valaki valamit megígér, de nem tudja vagy nem akarja teljesíteni.

Yahuna – a tukano nyelvasaládhoz tartozó indián törzs Északnyugat-Brazília erdőségeiben. Elsősorban vadászatból és maniok-művelésből él. Nagyméretű „közösségi” házakban laknak. Az itt közölt yahuna mítoszt Koch–Grünberg gyűjtötte.

Tembe – tupí-guaraní nyelvet beszélő törzs Pará és Maranhão kelet-brazíliai államban. A tembe indiánok kukorica- és maniok-termesztésből élnek, de a gyűjtögetésnek is jelentős szerepe van náluk. Az itt közölt mítoszok Nimuneduju terjedelmes gyűjteményéből származnak.

Bodonhajó – egy fatörzsből faragott csónak. Ehhez a munkához az indiánok a tűz segítségét is felhasználják.

Tupí – indián törzscsoport és nyelvcsalád Dél-Amerikában. A tupí törzsek jelentős része Brazíliában élt, és részben ma is él. Halász-vadász és földműves életmódot folytatnak. Híres agyagedény-készítők. Egyes tupí csoportok Brazília felfedezése idején emberevők voltak. Az idő tájt – a fehérek elől menekülve – hatalmas területeket jártak be varázslóik vezetésével, ennek során a tupí nyelv általános nyelvvé vált. A kötet tupí meséit Couto de Magalhães tette közzé első ízben.

Kasinaua – Nyugal-Brazíliában, a Juruá folyó környékén élő indián törzs. Ez a földműves, halász-vadász életmódot folytató csoport a főleg Dél-Amerika nyugati részén elterjedt pano nyelvet beszéli. A kasinaua mítoszokat Capistrano de Abreu gyűjtötte.

Karazsa – a közép-brazíliai Araguaya folyó mellett lakó indián törzscsoport. Főfoglalkozásuk a halászat, önálló nyelvet beszélnek. Híres álarcos-avatási szertartásaik vannak. Brazília egyik legjobban feldolgozott etnikai csoportja, mítosz-kincsüket Paul Ehrenreich gyűjtötte össze.

Csicsa-bor – különböző növényi termékekből (maniok, kukorica, gyümölcsök) erjesztett ital. Elsősorban a Dél-Amerika nyugati részén lakó indiánok fogyasztják.

Moszetene – Bolíviában élő, önálló nyelvel beszélő indián törzs. Megélhetésüket földműveléssel (hajdan öntözéses műveléssel) és halászattal biztosítják. A moszetene törzs szellemi kultúrájának számos vonása arra utal, hogy Amerika felfedezése előtt kapcsolatban álltak a perui-bolíviai Andokban virágzó magas-kultúrákkal. Mitológiájukat Erland Nordenskiöld gyűjtötte.

Csiriguano – Bolíviában élő, tupí-guaráni nyelvet beszélő indián törzs. Elsősorban földművelők, részben vadászok. Nagyméretű agyagedényeket készítenek, az ilyen urnákba helyezik halottaikat. A két csiriguano állatmesét Nordenskiöld gyűjtötte.

Csane – az aravak nyelvcsalád legdélebbre vándorolt, Bolíviában élő csoportja. A csano indiánok kultúrája szinte teljesen azonos a szomszédságában lakó csiriguano törzs műveltségével. Az itt közölt mítoszok Nordenskiöld gyűjtéséből származnak.